

BOSNA I HERCEGOVINA
Republika Srpska
VLADA
Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica

**raseljena lica
izbjeglice
povratnici**

analiza socijalnog stanja

decembar 2006.

UVOD

Nakon prvog zvaničnog popisa raseljenih i izbjeglih lica u BiH 2000. godine, uslijedila je reregistarcija 2005. godine, a zatim i proces revizije statusa, koji je okončan krajem 2006. godine. Suštinski cilj provođenja reregistracije i revizije statusa bio je, ne samo da se ustanovi stvarni broj raseljenih osoba, nego i da se identifikuju njihove realne potrebe i problemi. Na temelju toga mogu se planirati valjane aktivnosti za trajna rješenja problema ove populacije. Po mnogim karakteristikama raseljena lica, izbjeglice i povratnici pripadaju skupini socijalno isključenih. Pojam "socijalna isključenost" je relativno nov. Evropska komisija ga prvi put spominje 1988. godine pred kraj Drugog programa za borbu protiv siromaštva. Već sljedeće, 1989. godine, ovaj pojam ulazi u preambulu Evropske socijalne povelje, a revidirana i izmijenjena Socijalna povelja iz 1996. godine uvodi novo pravo - pravo na zaštitu od siromaštva i socijalne isključenosti.

Socijalna isključenost je izraz za ono što se može dogoditi kada ljudi, ili čitava područja pate od kombinacije povezanih problema kao što su nezaposlenost, neprikladne kvalifikacije, mali prihodi, loše stanovanje, loše zdravlje i ruptura mikrosocijalne mreže. Kumulacija ovih problema upravo je prisutna u populaciji raseljenih, izbjeglica i povratnika. Njih je, kao jednu od najugroženijih grupa stanovništva u BiH, prepoznala i Srednjoročna razvojna strategija BiH 2004-2007, konstatujući da su "riziku zapadanja u siromaštvo najviše izložena djeca, raseljene osobe i povratnici, nezaposleni i osobe sa niskim nivoom obrazovanja. Prema ovom dokumentu svaki peti stanovnik BiH može se smatrati siromašnim. Oko 19,5% stanovništva BiH nalazi se ispod linije siromaštva (16% u FBiH i čak 25% u RS-u), a oko 30% stanovništva je blizu linije siromaštva (ukupni godišnji iznos potrošnje pojedinca manji od 2.198 KM). Danas se siromaštvo sve manje svodi isključivo na materijalnu dimenziju (nedostatak resursa), a sve više se pod tim terminom podrazumijeva nedostatak participacije u različitim sferama društvenog života (zaposlenje, obrazovanje, stanovanje, socijalne veze, poštovanje itd.). Po principu kauzalnosti, isključenost iz jednog područja može dovesti do isključivanja i u nekim drugim područjima, izazivajući tzv. spiralu nesigurnosti. Zbog svoje multidimenzionalnosti siromaštvo se pojavljuje kao stanje za koje je karakteristična hronična uskraćenost resursa, sposobnosti, mogućnosti izbora, sigurnosti i moći koji su potrebni za adekvatan životni standard i ostvarenje drugih građanskih, ekonomskih, političkih, kulturnih i socijalnih prava. Riječ je, dakle, o socijalnoj isključenosti.

Nasuprot ovako široko shvaćenom pojmu siromaštva, odnosno socijalne isključenosti, stoji pojam socijalne integracije. Upravo je socijalna integracija pojedinaca ili društvenih grupa krajnji cilj rješavanja problema raseljenih, izbjeglica i povratnika. Polazište za preduzimanje odgovarajućih mjera i realizaciju efikasnih programa jeste sagledavanje realnog stanja i potreba ovih ljudi. Zato će u ovom materijalu biti prezentovani osnovni pokazatelji, koji ukazuju na socijalni položaj raseljenih, izbjeglica i povratnika.

RASELJENA LICA U REPUBLICI SRPSKOJ

“Raseljena lica su državljani BiH koji jesu raseljeni na teritoriji RS usljed sukoba, ratnih razaranja ili osnovanog straha od progona ili kršenja ljudskih prava na teritoriji BiH i nisu u mogućnosti da se na bezbjedan i dostojanstven način vrate u svoje ranije prebivalište ili na adresu svog ranijeg prebivališta.”

Zakon o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj, član 2, stav 1

1. PROCES REREGISTRACIJE I REVIZIJE STATUSA RASELJENIH LICA U REPUBLICI SRPSKOJ

Krajem 2000. godine urađen je prvi sveobuhvatan službeni popis raseljenih lica na području Bosne i Hercegovine. Prema rezultatima popisa u Bosni i Hercegovini bilo je nastanjeno 556.214 raseljenih osoba, odnosno 183.355 porodica. Od tog broja u Republici Srpskoj boravilo je 248.289 raseljenih lica, odnosno 81.986 porodica.

Premda je veliki broj raseljenih u međuvremenu izgubilo ovaj status, još uvijek problemi preostalog broja raseljenih lica predstavljaju jedan od značajnih društvenih problema. U tom kontekstu utvrđivanje stvarnog broja raseljenih osoba u BiH pokazalo se kao jedan od prioriteta.

Krajem 2004. godine Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica i Vlada Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, u saradnji sa UNHCR-om, potpisali su zajednički Protokol o provođenju procesa revizije brojčanog stanja i statusa raseljenih osoba u BiH. Potpisnici Protokola su se usaglasili da se provede proces reregistracije preostalih raseljenih lica, da se uredi statusna pitanja i identifikuju njihove potrebe. Prikupljanjem zahtjeva za reviziju statusa proveden je postupak reregistracije na cjelokupnom području BiH. Proces reregistracije okončan je u martu 2005. godine.

U narednom periodu vršena je revizija statusa raseljenih lica. Do kraja 2006. godine u prvostepenom postupku su za sva reregistrovana lica u Republici Srpskoj izdata rješenja o utvrđivanju statusa. Prema podacima iz decembra 2006. godine u Republici Srpskoj živi 69.765 raseljenih lica, odnosno 21.641 raseljena porodica. Za 19.240 lica su donesena pravosnažna rješenja o ukidanju statusa raseljene osobe.

Komparacija pokazatelja o broju raseljenih lica u 2005. godini u odnosu na 2000. godinu pokazuje sljedeće:

Komparativni pokazatelji reregistrovanih raseljenih lica u BiH 2000/2006

	2000.	2006.
Republika Srpska	248.289	69.765
Federacija BiH	286.629	61.310
Brčko Distrikt	16.834	1.123
BiH	551.752	132.198

Iako je u odnosu na 2000. godinu broj raseljenih u Republici Srpskoj sveden na jednu trećinu, još uvijek se skoro 70.000 lica suočava sa egzistencijalnim problemima, koji prevashodno proizlaze iz njihovog raseljeničkog statusa.

Evidentno je da se veliki broj lica, koja su 2000-te godine imala status raseljenih, nije prijavio na reregistraciju, ili su u procesu revizije taj status izgubili. Za razliku od njih, preko 3.000 porodica prvi put je podnijelo zahtjev za utvrđivanje statusa.

Novoregistrovana raseljena lica

Opština/OMI	porodica	Opština/OMI	porodica	Opština/OMI	porodica	Opština/OMI	porodica
Banja Luka	346	Zvornik	232	Doboj	122	Foča	71
Laktaši	54	Osmaci	5	Petrovo	15	Čajniče	26
Kotor Varoš	48	Vlasenica	36	Teslić	22	Kalinovik	8
Čelinac	1	Milići	8	Derвента	78	Višegrad	90
Kneževo	4	Šekovići	3	Prnjavor	16	Rudo	3
Mrkonjić Grad	309	Han Pijesak	1	Bos. Brod	88	Rogatica	30
Šipovo	265	Srebrenica	41	Modriča	166	Novo Goražde	6
Ribnik	76	Bratunac	84	Šamac	63	OMI Foča	234
Gradiška	16	OMI Zvornik	410	Vukosavlje	21	Trebinje	125
Srbac	2	Ist. N. Sarajevo	25	Pelagićevo	10	Gacko	25
OMI Banja Luka	1.121	Pale	34	OMI Doboj	601	Nevesinje	54
Prijedor	220	Sokolac	12	Bijeljina	258	Ljubinje	10
Novi Grad	48	Trnovo	15	Lopare	29	Bileća	12
K. Dubica	17	Istočna Ilidža	22	Ugljevik	21	Berkovići	2
Bos. Kostajnica	1	Ist. Stari Grad	2	OMI Bijeljina	308	OMI Trebinje	228
OMI Prijedor	286	OMI I. Sarajevo	110				

Ukupno RS 3.298

Ukupan broj novoregistrovanih porodica je 3.298. Radi se o porodicama, koje nisu u međuvremenu riješile probleme, koji su proizašli njihovim raseljenjem iz predratnih mjesta prebivališta. Razlozi zbog kojih se nisu odazvali na raniji poziv na registraciju mogu biti u neobaviještenosti, ali i u tome da su očekivali da će u proteklom periodu uspjeti da se integrišu. Budući da se to nije dogodilo, putem opravdanog zahtjeva za sticanje statusa, ova grupa ljudi očekuje da bude obuhvaćena programima pomoći u rješavanju njihovih vitalnih problema.

2. RASELJENA LICA PREMA SADAŠNJEM MJESTU PREBIVALIŠTA

Na osnovu podnesenih zahtjeva za reregistraciju i izdatih rješenja o utvrđivanju statusa u Opštinskim odsjecima Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica izvršeno je evidentiranje raseljenih porodica i lica, a zatim i unos u elektronsku bazu podataka.

Broj raseljenih porodica i lica u RS prema opštinama sadašnjeg prebivališta

Opština/OMI	porodica	lica	Opština/OMI	porodica	lica
Banja Luka	3.047	10.169	Zvornik	1.200	3.971
Laktaši	365	1.242	Osmaci	41	120
Kotor Varoš	165	631	Vlasenica	560	1.767
Čelinac	49	159	Milići	91	278
Kneževo	36	135	Šekovići	21	60
Mrkonjić Grad	405	1.331	Han Pijesak	51	155
Šipovo	307	921	Srebrenica	383	1.295
Ribnik	125	362	Bratunac	618	2.017
Gradiška	366	1.307	OMI Zvornik	2.965	9.663
Srbac	21	69			
OMI Banja Luka	4.886	16.326	Ist. N. Sarajevo	303	872
			Pale	476	1.472
Prijedor	1.572	4.382	Sokolac	200	663
Novi Grad	186	606	Trnovo	82	198
K. Dubica	111	340	Istočna Ilidža	139	435
Bos. Kostajnica	5	16	Ist. Stari Grad	16	59
OMI Prijedor	1.874	5.344	OMI Ist. Sarajevo	1.216	3.699
Doboj	1.525	5.065	Foča	461	1.516
Petrovo	87	241	Čajniče	150	492
Teslić	248	902	Kalinovik	33	90
Derвента	456	1.355	Višegrad	759	2.296
Prnjavor	276	870	Rudo	88	248
Bos. Brod	303	957	Rogatica	354	1.072
Modriča	1.218	4.074	Novo Goražde	107	317
Šamac	349	1.037	OMI Foča	1.952	6.031
Vukosavlje	165	506			
Pelagićevo	42	115	Trebinje	744	2.534
OMI Doboj	4.669	15.122	Gacko	326	1.183
			Nevesinje	681	2.315
Bijeljina	1.679	5.568	Ljubinje	73	207
Lopare	95	284	Bileća	236	721
Ugljevik	187	575	Berkovići	58	193
OMI Bijeljina	1.961	6.427	OMI Trebinje	2.118	7.153
			Ukupno RS	21.641	69.765

Najveći broj raseljenih lica smješten je na području OMi-ja Banja Luka (sa pripadajućim opštinama Banja Luka, Laktaši, Kotor Varoš, Čelinac, Kneževo, Mrkonjić Grad, Šipovo, Ribnik, Gradiška i Srbac i OMi-ja Doboj (sa pripadajućim opštinama, Doboj, Petrovo, Teslić, Derвента, Prnjavor, Bosanski Brod, Modriča, Šamac, Vukosavlje i Pelagićevo). Na ovom području nastanjeno je 31.448 raseljenih lica, što je skoro polovina ukupne populacije raseljenih.

Opštine sa najvećim brojem raseljenih osoba su: Banja Luka (10.169), Bijeljina (5.568), Doboj (5.065) Prijedor (4.382), Modriča (4.074). U ovih pet mjesta smješteno je 29.258 raseljenih, ili 42 % od ukupnog broja.

3. SMJEŠTAJ RASELJENIH PORODICA

Smještaj raseljenih porodica je jedan od najvećih problema ove kategorije. Podaci o njihovom trenutnom smještaju u Republici Srpskoj pokazuju sljedeće:

Raseljene porodice prema vrsti smještaja u RS

Opština/OMI	alternativni	rodбина/ prijatelji	podstanar	ostalo	ukupno
Banja Luka	643	316	1.440	648	3.047
Laktaši	57	45	165	98	365
Kotor Varoš	48	7	76	34	165
Čelinac	9	7	16	17	49
Kneževno	5	4	17	10	36
Mrkonjić Grad	87	70	71	177	405
Šipovo	21	107	45	134	307
Ribnik	15	37	31	42	125
Gradiška	87	37	157	85	366
Srbac	2	3	11	5	21
OMI Banjaluka	974	633	2.029	1.250	4.886
Prijedor	378	251	587	356	1.572
Novi Grad	46	31	77	32	186
K Dubica	18	15	47	31	111
Bos Kostajnica	1	0	3	1	5
OMI Prijedor	421	297	714	442	1.874
Doboj	550	191	457	327	1.525
Petrovo	17	30	32	8	87
Teslić	54	29	78	87	248
Derвента	155	61	165	75	456
Prnjavor	30	23	148	75	276
Bos Brod	145	33	28	97	303
Modriča	118	179	194	727	1.218
Šamac	68	65	105	111	349
Vukosavlje	0	19	7	139	165
Pelagićevo	6	8	12	16	42
OMI Doboj	1.143	638	1.226	1.662	4.669
Bijeljina	376	342	373	588	1.679
Lopare	25	37	20	13	95
Ugljevik	40	31	31	85	187
OMI Bijeljina	441	410	424	686	1.961
Zvornik	177	152	598	273	1.200
Osmaci	2	10	29	0	41
Vlasenica	217	44	255	44	560
Milići	32	13	34	12	91
Šekovići	3	8	5	5	21
Han Pijesak	20	4	19	8	51
Srebrenica	211	30	65	77	383
Bratunac	384	38	158	38	618
OMI Zvornik	1.046	299	1.163	457	2.965
Ist N Sarajevo	135	26	39	103	303
Pale	165	87	137	87	476
Sokolac	74	4	110	12	200
Trnovo	16	32	24	10	82
Istočna Ilidža	15	56	43	25	139
Ist Stari Grad	0	9	4	3	16
OMI Ist Sarajevo:	405	214	357	240	1.216
Foča	229	89	124	19	461
Čajniče	98	19	31	2	150
Kalinovik	14	5	11	3	33
Višegrad	571	19	20	149	759
Rudo	65	6	7	10	88
Rogatica	198	68	57	31	354
Novo Goražde	64	11	11	21	107
OMI Foča	1.239	217	261	235	1.952
Trebinje	214	88	274	168	744
Gacko	133	33	82	78	326
Nevesinje	110	142	396	33	681
Ljubinj	19	22	21	11	73
Bileća	116	23	60	37	236
Berkovići	10	35	10	3	58
OMI Trebinje	602	343	843	330	2.118
Ukupno RS	6.271	3.051	7.017	5.302	21.641

Prilikom reregistracije 7.017, ili 32% porodica je izjavilo da žive kao podstanari. Manji broj raseljenih porodica (14%) još uvijek je smješten kod rodbine, ili prijatelja. U alternativnom smještaju boravi preko 6.000 porodica, odnosno 30%.

U donjoj tabeli prikazani su vidovi alternativnog smještaja po pojedinim opštinama sa brojem porodica koje borave u njima.

**Raseljene porodice u Republici Srpskoj
prema vrstama alternativnog smještaja iz decembra 2006. godine**

Opština/OMI	Kolektivni zakup	Individualni zakup	Adaptirani /sanirani	Nepotraživani stanovi	Stanovi Vlade	Ostali vidovi smještaja
Banja Luka	0	581	52	80	36	0
Laktaši	1	44	24	0	4	0
M. Grad	0	40	0	1	0	0
K. Varoš	21	36	0	1	4	0
Čelinac	0	10	0	0	0	0
Šipovo	0	18	0	0	0	0
Kneževo	0	10	0	0	1	0
Gradiška	0	122	31	5	0	0
Srbac	0	0	0	1	0	0
K. Dubica	10	2	7	3	0	0
Kostajnica	3	0	0	1	0	0
Novi Grad	0	41	0	15	0	0
Prijedor	32	39	31	117	97	63
Doboj	152	266	0	79	0	15
Petrovo	0	0	0	6	0	0
Teslić	21	1	0	9	0	10
Modriča	23	25	0	19	26	0
Pelagićevo	0	4	0	0	0	0
Šamac	0	16	0	44	0	0
Derventa	0	14	28	88	15	7
Prnjavor	0	41	0	0	0	0
Brod	0	13	0	108	0	0
Bijeljina	16	201	0	28	83	150
Lopare	0	0	12	2	0	0
Ugljevik	0	1	4	1	20	5
I.N. Sarajevo	0	10	0	0	132	6

Opština/OMI	Kolektivni zakup	Individualni zakup	Adaptirani /sanirani	Nepotraživani stanovi	Stanovi Vlade	Ostali vidovi smještaja
I. Iliđa	0	13	0	9	0	0
Pale	18	45	0	5	71	17
Sokolac	21	1	0	0	36	10
Trnovo	0	0	0	12	3	2
Foča	33	45	0	67	29	21
Čajniče	0	60	0	3	9	0
Kalinovik	0	0	0	0	15	0
Višegrad	28	71	0	25	274	134
Rogatica	18	135	0	24	0	0
Rudo	15	19	0	7	10	0
N. Goražde	0	11	0	0	40	0
Zvornik	0	122	39	10	19	13
Osmaci	0	0	0	0	0	0
Milići	0	17	1	0	6	0
Šekovići	0	4	0	0	0	2
Vlasenica	0	142	21	11	10	15
Han Pijesak	0	1	0	8	6	0
Bratunac	91	159	0	13	113	0
Srebrenica	49	118	0	33	7	0
Berkovići	0	1	0	0	0	0
Bileća	10	22	0	18	44	0
Gacko	7	42	0	7	61	0
Ljubinje	0	11	0	1	7	0
Nevesinje	1	44	0	1	26	0
Trebinje	0	163	0	76	58	0
UKUPNO	570	2.781	250	938	1.262	470

Kao što se iz gornje tabele vidi, skoro polovina korisnika alternativnog smještaja (44 % porodica) nalazi se u individualnom zakupu, za koje troškove stanarine snosi Vlada Republike Srpske. Ovo ukazuje na ogromne napore koje Vlada Republike Srpske čini na stambenom zbrinjavanju raseljenih lica. Vlada takođe izdvaja namjenska sredstva za različite vidove kolektivnog alternativnog smještaja. U tu svrhu izdvajaju se sredstva za plaćanje zakupa objekata kao što su hoteli, moteli i drugi objekti, te za njihovo održavanje i plaćanje utroška električne energije i komunalnih usluga. U kolektivnom alternativnom smještaju živi 9% porodica

U stambenim jedinicama, koje su vlasništvo Vlade RS smještene su 1.262 porodice, ili 20 % od ukupnog broja korisnika alternativnog smještaja.

**Stambeni objekti u vlasništvu Vlade Republike Srpske
koji se koriste za alternativni smještaj raseljenih porodica**

opština	ukupno objekata	broj stanova	garsonjera	jednosoban	jednoiposoban	dvosoban	dvoiposoban	trosoban	troiposoban	četverosoban	kvadratura	sadašnja vrijednost
Banja Luka	4	27	14	5	0	8	0	0	0	0	966,79	821.128,41
Bijeljina	10	62	16	22	1	18	0	5	0	0	2.497,47	1.763.682,66
Bileća	3	31	1	18	0	12	0	0	0	0	1.754,42	1.377.870,88
Bratunac	10	91	15	64	3	9	0	0	0	0	3.774,13	2.546.250,73
Višegrad	15	275	0	184	0	61	0	30	0	0	14.157,23	11.275.112,80
Gacko	26	42	0	16	17	9	0	0	0	0	1.996,00	1.373.144,21
Derventa	3	12	2	4	0	6	0	0	0	0	539,38	338.949,16
Zvornik	1	11	4	4	2	1	0	0	0	0	441,65	478.190,81
Kotor Varoš	1	4	1	2	0	1	0	0	0	0	167,11	134.811,78
Laktaši	10	19	0	16	2	0	0	0	0	1	816,69	498.641,28
Ljubinje	1	5	2	1	0	2	0	0	0	0	174,50	148.992,04
Modriča	10	18	5	7	5	1	0	0	0	0	702,56	355.764,57
Nevesinje	13	27	2	8	0	17	0	0	0	0	1.478,45	902.579,42
Pale	11	71	21	2	12	14	18	3	1	0	2.708,27	2.024.535,89
Prijedor	14	80	7	41	0	20	11	1	0	0	3.563,68	2.103.681,94
Srebrenica	1	7	0	7	0	0	0	0	0	0	352,34	208.592,33
Sokolac	9	36	0	10	11	1	4	9	1	0	1.842,64	1.062.954,39
Foča	2	20	10	1	0	9	0	0	0	0	858,25	653.301,09
I. N. Sarajevo	11	145	8	59	0	70	2	6	0	0	8.226,44	5.944.685,74
Trebinje	12	57	24	12	0	21	0	0	0	0	2.213,11	1.569.711,00
Čajniče	1	9	1	6	1	1	0	0	0	0	395,14	294.800,61
Han Pijesak	2	3	0	1	0	2	0	0	0	0	163,65	61.847,92
Trnovo	1	2	0	0	0	2	0	0	0	0	107,50	67.027,07
N. Goražde	1	5	3	2	0	0	0	0	0	0	148,52	83.629,85
Rudo	1	5	4	1	0	0	0	0	0	0	140,66	82.346,02
Kalinovik	2	7	3	4	0	0	0	0	0	0	233,93	139.030,77
Vlasenica	1	8	3	5	0	0	0	0	0	0	261,37	179.529,79
Milići	1	5	1	4	0	0	0	0	0	0	184,83	103.981,16
Ugljevik	1	8	3	5	0	0	0	0	0	0	259,57	154.608,39
Ukupno	178	1.092	150	511	54	285	35	54	2	1	51.126,28	36.749.382,71

Preko Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica izgrađeno je 1.595 stanova za potrebe alternativnog smještaja. Zaključno sa 2005. godinom izvršeno je vlasničko razgraničenje i uknjižba 1.089 stanova. Tokom 2006. godine nastavljene su aktivnosti na uknjižbi preostalih stambenih jedinica u opštinama u kojima je obavljeno vlasničko razgraničenje. S obzirom da su stanovi građeni u periodu od 1999. do 2005. godine, izdvajaju se i sredstva za neophodne popravke. Trenutno se ove stambene jedinice koriste za smještaj raseljenih porodica, čija će imovina u doglednom periodu biti obnovljena kroz aktuelne programe obnove i rekonstrukcije. Nakon toga, ovi kapaciteti mogu biti na raspolaganju stambeno nezbrinutim licima iz kategorije socijalno ugroženih.

4. POLNA, STAROSNA I NACIONALNA STRUKTURA RASELJENIH

Polna struktura raseljenog stanovništva "uravnotežena" je, odnosno zastupljeno je po 50% pripadnika muške i ženske populacije, tačnije 34.376 muškaraca, odnosno 35.389 žena.

Starosna struktura raseljenih lica u RS

Opština/OMI	do 7	8-18	19-60	preko 60	ukupno
Banja Luka	508	1.393	6.334	1.861	10.096
Laktaši	59	191	718	267	1.235
Kotor Varoš	40	111	381	93	625
Čelinac	3	26	93	37	159
Kneževno	4	27	83	21	135
Mrkonjić Grad	44	170	758	306	1.278
Šipovo	34	104	480	240	858
Ribnik	23	46	208	83	360
Gradiška	66	192	772	275	1.305
Srbac	5	6	43	15	69
OMI B.Luka	786	2.266	9.870	3.198	16.120
Prijedor	173	677	2.545	976	4.371
Novi Grad	30	78	376	120	604
K. Dubica	14	37	210	79	340
Bos. Kostajnica	1	3	8	4	16
OMI Prijedor	218	795	3.139	1.179	5.331
Doboj	288	684	3.170	921	5.063
Petrovo	9	26	117	89	241
Teslić	62	141	548	150	901
Derвента	62	199	809	278	1.348
Prnjavor	37	128	542	157	864
Bos. Brod	60	146	552	197	955
Modriča	287	555	2.496	736	4.074
Šamac	30	138	656	213	1.037
Vukosavlje	24	69	309	103	505
Pelagićevo	8	16	68	23	115
OMI Doboj	867	2.102	9.267	2.867	15.103
Bijeljina	301	672	3.369	1.221	5.563
Lopare	12	34	153	79	278
Ugljevik	30	77	321	147	575
OMI Bijeljina	343	783	3.843	1.447	6.416

Opština/OMI	do 7	8-18	19-60	preko 60	ukupno
Zvornik	235	549	2.433	744	3.961
Osmaci	8	17	66	29	120
Vlasenica	81	255	1.097	330	1.763
Milići	19	27	183	49	278
Šekovići	4	7	35	14	60
Han Pijesak	7	18	97	33	155
Srebrenica	89	181	782	243	1.295
Bratunac	127	260	1.218	412	2.017
OMI Zvornik	570	1.314	5.911	1.854	9.649
Ist. N. Sarajevo	38	135	554	145	872
Pale	62	209	890	311	1.472
Sokolac	28	95	401	139	663
Trnovo	10	32	90	65	197
Istočna Ilidža	17	69	261	87	434
Ist. Stari Grad	3	9	35	12	59
OMI Ist. Sarajevo	158	549	2.231	759	3.697
Foča	88	170	906	352	1.516
Čajniče	19	80	291	102	492
Kalinovik	0	12	59	19	90
Višegrad	87	304	1.408	497	2.296
Rudo	7	24	145	72	248
Rogatica	38	148	624	260	1.070
Novo Goražde	15	38	180	84	317
OMI Foča	254	776	3.613	1.386	6.029
Trebinje	157	372	1.450	553	2.532
Gacko	65	213	702	202	1.182
Nevesinje	160	388	1.383	381	2.312
Ljubinje	15	26	102	64	207
Bileća	28	118	423	152	721
Berkovići	16	33	121	23	193
OMI Trebinje	441	1.150	4.181	1.375	7.147
Nepoznato					273
UKUPNO	3.637	9.735	42.055	14.065	69.765

Od ukupne populacije raseljenih u kategoriji maloljetnih je 13.372 osoba, srednjovječnih lica je 42.055, a lica iznad 60 godina 14.065. Srednjovječno, a time i radno sposobno stanovništvo obuhvata 60% populacije raseljenih, dok je populacija maloljetnih i lica iznad 60 godina zastupljena u približno jednakom odnosu (19% mladih i 20% starih lica).

Jedna od zanimljivosti je da je od ukupnog broja djece, koja imaju status raseljenih lica, 63% rođeno u Republici Srpskoj nakon 01. aprila 1992. Oni su, znači, status raseljenih lica stekli po osnovu rođenja u raseljeničkoj porodici.

U ukupnoj strukturi raseljenog stanovništva pripadnici srpske nacionalnosti učestvuju sa 99%, a Bošnjaci, Hrvati i "ostali" čine preostalih 1%.

5. RASELJENA LICA PREMA PREDRATNOM MJESTU PREBIVALIŠTA

Najveći broj (85%) raseljenih lica u Republici Srpskoj došao je sa područja sadašnje Federacije BiH. Takvih je 18.315 porodica, odnosno 59.542 lica. Za 7% novoregistrovanih je nepoznata adresa prethodnog mjesta prebivališta.

Preostalih 8% su interno raseljena lica, koja su se raselila unutar područja Republike Srpske.

Broj raseljenih porodica i lica u RS prema prethodnom mjestu prebivališta

Opština/kanton/OMI	porodica	lica
V. Kladuša	35	118
Bihać	592	1.891
Bos. Krupa	503	1.688
Bos. Petrovac	373	1.092
Cazin	8	19
Ključ	671	2.045
Sanski Most	1.063	3.405
Unsko-Sanski	3.245	10.258

Odžak	203	570
Orašje	11	33
Domaljevac-Šamac	17	44
Posavski	231	647

Kladanj	380	1.139
Kalesija	140	503
Tuzla	415	1.390
Teočak	10	33
Srebrenik	130	415
Lukavac	656	2.121
Gradačac	108	354
Živinice	90	324
Čelić	38	116
Doboj-Istok	2	8
Banovići	203	697
Gračanica	177	640
Sapna	129	437
Tuzlansko-Podrinjski	2.478	8.177

Kakanj	217	655
Zenica	438	1.495
Zavidovići	1.036	3.485
Visoko	227	685
Vareš	308	945
Usora	1	7
Tešanj	31	103
Maglaj	816	2.753
Breza	69	219
Žepče	120	427
Olovo	278	903
Zeničko-Dobojski	3.541	11.677

Foča	193	600
------	-----	-----

Opština/kanton/OMI	porodica	lica
Tomislavgrad	13	34
Bos. Grahovo	298	919
Drvar	457	1.409
Glamoč	571	1.831
Kupres	220	668
Livno	112	359
Hercegbosanski	1.671	5.220

Novo Sarajevo	490	1.454
Centar	226	656
Trnovo	84	203
Vogošća	259	845
Stari Grad	90	294
Novi Grad	373	1.154
Ilijaš	476	1.439
Hadžići	218	709
Ilidža	385	1.212
Sarajevo	2.601	7.966

Banja Luka	1	4
Kotor Varoš	40	159
Kneževo	2	5
Mrkonjić Grad	219	745
Šipovo	214	617
Ribnik	21	58
Krupa na Uni	4	11
OMI Banja Luka	501	1.599

Prijedor	24	59
Novi Grad	45	162
K. Dubica	7	29
OMI Prijedor	76	250

Doboj	19	56
Teslić	46	186
Derventa	42	101
Bos. Brod	120	363
Modriča	7	19
Šamac	10	18
Pelagićevo	2	3
OMI Doboj	246	746

Bijeljina	1	4
-----------	---	---

Opština/kanton/OMI	porodica	lica
Goražde	526	1.637
Pale	89	306
Bosansko-Podrinjski	808	2.543

Široki brijeg	1	4
Posušje	1	4
Ljubuški	1	6
Zapadno-Hercegovački	3	14

Busovača	16	44
Novi Travnik	71	220
Bugojno	266	923
Travnik	459	1.721
Kiseljak	10	34
Jajce	255	842
Gornji Vakuf	4	16
Fojnica	2	7
Donji Vakuf	550	1.989
Vitez	33	106
Centralno-bosanski	1.666	5.902

Neum	12	34
Mostar Sjever	447	1.685
Stolac	137	452
Prozor	2	8
Mostar Zapad	242	785
Mostar Stari Grad	256	866
Čapljina	194	673
Mostar Jugoistok	73	256
Mostar Jug	131	488
Konjic	379	1.285
Ravno	137	401
Jablanica	19	70
Mostar Jugozapad	42	135
Hercegovačko-Neretvanski	2.071	7.138

Opština/kanton/OMI	porodica	lica
Lopare	7	31
OMI Bijeljina	8	35

Zvornik	50	195
Vlasenica	31	98
Milići	18	53
Šekovići	12	46
Han Pijesak	5	12
Srebrenica	193	646
Bratunac	125	370
OMI Zvornik	434	1.420

Ist. N. Sarajevo	4	8
Pale	2	5
Sokolac	3	10
Trnovo	40	103
Istočna Ilidža	9	25
Ist. Stari Grad	4	15
OMI Ist. Sarajevo	62	166

Foča	120	380
Čajniče	68	224
Kalinovik	14	33
Višegrad	32	101
Rudo	36	105
Rogatica	82	230
Novo Goražde	3	7
OMI Foča	355	1.080

Trebinje	36	105
Nevesinje	7	17
Ljubinje	9	21
Berkovići	3	7
OMI Trebinje	55	150

Brčko Distrikt	2	7
Nepoznato	1.587	4.770
Ukupno RS	1.737	5.446
Ukupno FBiH	18.315	59.542
UKUPNO	21.641	69.765

Iz četiri kantona Federacije BiH, zeničko-dobojskog, unsko-sanskog, tuzlanskog, i sarajevskog, u Republiku Srpsku došlo više od polovine (55%) raseljenih. Iz grada Sarajeva pristiglo je 7.966 lica, odnosno 11% raseljenih.

Iz osamnaest mjesta Federacije BiH, u Republiku Srpsku stiglo je 36.591 lica što čini 52% raseljenih. Iz svakog od ovih mjesta stiglo je više od 1.000 ljudi. Tako je sa područja Mostara evidentirano 4.215 raseljenih lica, iz Zavidovića 3.485 lica, sa područja Sanskog Mosta 3.405, Maglaja 2.753, Lukavca 2.121, Kluča 2.045, a zatim slede Donji Vakuf (1.989), Bihać (1.891), Glamoč (1.831), Travnik (1.721), Bosanska Krupa (1.688), Goražde (1.673), Zenica (1.459), Drvar (1.409), Tuzla (1.390), Konjic (1.285), Kladanj (1.139) i Bosanski Petrovac (1.092).

6. STATUS STAMBENE JEDINICE U MJESTU PREDRATNOG PREBIVALIŠTA

S obzirom na status stambene jedinice u predratnom mjestu prebivališta, većina raseljenih porodica koje trenutno borave u Republici Srpskoj, nije u mogućnosti da se u njima nastani.

Raseljena domaćinstva u RS prema statusu predratne stambene jedinice

status stambene jedinice	broj porodica	procenat
Nije označeno	233	1.08%
Prodana	58	0.27%
Zamijenjena	25	0.12%
Iznajmljena nekom drugom licu	13	0.06%
Podstanarski ugovor istekao	705	3.26%
Članovi porodice iz 1992 (1990) tu stanuju	120	0.55%
Uz odobrenje uselili rođaci ili prijatelji	16	0.07%
Uselio neko drugi	415	1.92%
Stanarsko pravo je poništeno	264	1.22%
Uništena/neuslovna	18.567	85.80%
Kuća je popravljena	116	0.54%
Ušao u posjed/dobio ključeve	168	0.78%
Ne znam/ostalo	941	4.35%
Ukupno	21.641	100%

U 85.80% slučajeva stambene jedinice raseljenih lica su, ili uništene, ili neuslovne za stanovanje, a u 1.92% slučajeva u njihovoj imovini je nastanjen neko drugi. Doda li se tome broj porodica koje su bile podstanari prije rata i onih kojima je poništeno stanarsko pravo, onda se može konstatovati da 92.20% raseljenih porodica u Republici Srpskoj ne raspolaže svojim stambenim jedinicama.

S druge strane, zabilježeni su slučajevi raseljenih porodica koje su svoju imovinu u predratnom mjestu boravka prodale, zamijenile, popravile, ili su dobile ključeve stana/kuće. Ovakvih je 1.71% slučajeva.

Analiza statusa stambenih jedinica u predratnom mjestu boravka dragocjena je sa stanovišta povratka raseljenih lica i planiranje programa obnove i rekonstrukcije njihovih stambenih jedinica.

7. ODLUKA O POVRAJKU

Prilikom reregistracije raseljene osobe su imale priliku da izjave svoju volju za povratkom. Prema njihovim izjavama iz marta 2.005. godine, stanje je sljedeće.

Raseljene porodice prema izjavi o povratku u Federaciju BiH

Opština/OMI	izjava o povratku		
	da	ne	nije siguran
Banja Luka	724	1.642	681
Laktaši	58	245	62
Kotor Varoš	58	76	31
Čelinac	8	32	9
Kneževo	10	14	12
Mrkonjić Grad	299	38	68
Šipovo	260	18	29
Ribnik	62	44	19
Gradiška	31	276	59
Srbac	3	14	4
OMI Banja Luka	1.513	2.399	974
Prijedor	230	873	469
Novi Grad	90	70	26
K. Dubica	17	52	42
Bos. Kostajnica	3	2	0
OMI Prijedor	340	997	537
Doboj	415	306	804
Petrovo	64	8	15
Teslić	68	146	34
Derventa	141	146	169
Prnjavor	60	110	106
Bos. Brod	151	108	44
Modriča	417	433	368
Šamac	178	165	6
Vukosavlje	35	68	62
Pelagićevo	31	8	3
OMI Doboj	1.560	1.498	1.611
Bijeljina	1.086	284	309
Lopare	89	1	5
Ugljevik	80	17	90
OMI Bijeljina	1.255	302	404

Opština/OMI	izjava o povratku		
	da	ne	nije siguran
Zvornik	688	410	102
Osmaci	36	5	0
Vlasenica	341	119	100
Milići	57	20	14
Šekovići	13	6	2
Han Pijesak	43	5	3
Srebrenica	255	116	12
Bratunac	197	140	281
OMI Zvornik	1.630	821	514
Ist. N. Sarajevo	84	131	88
Pale	179	210	87
Sokolac	165	32	3
Trnovo	72	7	3
Istočna Ilidža	80	38	21
Ist. Stari Grad	11	4	1
OMI Ist. Sarajevo	591	422	203
Foča	450	3	8
Čajniče	102	8	40
Kalinovik	18	2	13
Višegrad	106	436	217
Rudo	25	17	46
Rogatica	334	12	8
Novo Goražde	83	15	9
OMI Foča	1.118	493	341
Trebinje	329	270	145
Gacko	84	87	155
Nevesinje	381	263	37
Ljubinje	44	3	26
Bileća	126	95	15
Berkovići	23	3	32
OMI Trebinje	987	721	410
Ukupno RS	8.994	7.653	4.994

Od ukupnog broja raseljenih porodica u Republici Srpskoj, 42% voljno je da se vrati u predratno mjesto prebivališta u Federaciji BiH. Oni su na pitanje da li žele da se vrate decidirano odgovorili sa DA.

Na isto pitanje negativno se izjasnilo u 7.653 porodica, što predstavlja 35% od ukupnog broja. Jedan dio još uvijek "nije siguran" da li želi povratak. Takvih je 4.994, ili 23% porodica.

Prema tome, od ukupnog broja raseljenih porodica u Republici Srpskoj, više od polovine (55%) je onih koji se još uvijek ne opredjeljuje za povratak u Federaciju BiH.

Odgovor na pitanje zašto preko 12.000 raseljenih porodica u Republici Srpskoj još uvijek ne izražava volju za povratak u Federaciju BiH može se naći u analizi njihovih izjava o razlozima.

Razlozi zbog kojih se raseljene porodice nisu opredijelile za povratak

razlozi	broj izjava	procenat
Sigurnost	4.203	14.78%
Naseliće se gdje boravi	2.681	9.43%
Kuća je već useljena	128	0.45%
Našao je posao	619	2.18%
Komšije se nisu vratile	3.485	12.25%
Kuća je uništena/neuslovna	8.338	29.31%
Nema posla	2.879	10.12%
Školstvo	1.411	4.96%
Traumatsko iskustvo	1.812	6.37%
Strah od progona	2.109	7.41%
Ostalo	779	2.74%
ukupno	28.444	100%

Prilikom podnošenja zahtjeva za reregistraciju raseljene porodice imale su mogućnost da navedu tri razloga zbog kojih se ne opredjeljuju za povratak. Oni su istakli ukupno 28.444 razloga, koji se mogu svrstati u dvije grupe: grupu psihološko-bezbjednosnih i grupu socio-ekonomskih razloga.

Analiza pokazuje da sa 59% prevladavaju socio-ekonomski razlozi. Međutim, ne treba zanemariti relativno visok procenat bezbjednosnih faktora, koji su istaknuti kao razlozi koji utiču na konačnu odluku u pogledu mjesta življenja. I dalje 41% razloga čine sigurnost, strah od progona, traumatska iskustva ili nesigurnost proizašla iz činjenice da se većina predratnih komšija nije vratila u predratno mjesto stanovanja.

Pozitivne promjene su, ipak, evidentne. Naime, prilikom popisa iz 2000. godine bilo je tri puta više bezbjednosnih zapreka povratku u Federaciju BiH u odnosu na socio-ekonomske razloge, dok danas raseljena lica u Republici Srpskoj manju prepreku svom povratku vide u bezbjednosnim razlozima, a mnogo veću u stambenim problemima, zaposlenju ili školovanju.

8. SOCIJALNA SLIKA

Analiza socijalnog položaja raseljenih lica zasnovana je na podacima o radnom angažmanu, vrsti izvora prihoda i podacima o licima sa posebnim potrebama.

Raseljena lica prema stepenu obrazovanja

stepen obrazovanja	nosioci	članovi	ukupno
nikakvo/nepoznato	3.676	18.529	22.205
djeca, učenici	0	13.372	13.372
NKV, PKV, NSS	5.414	2.766	8.180
KV	4.030	2.028	6.058
VKV	1.608	188	1.796
SSS	5.277	10.404	15.681
VŠS	795	289	1.084
VSS	481	535	1.016
MR	14	4	18
DR	6	2	8
ostalo	340	7	347
ukupno	21.641	48.124	69.765

Hranioci raseljenih porodica u Republici Srpskoj u najvećem broju slučajeva nemaju stalno zaposlenje, a time ni stabilan izvor prihoda. Takvih je 46%. Oni su u poziciji da traže posao, ili su povremeno zaposleni, ili rade polovinu radnog vremena. Trećina (36%) su penzioneri. Manje od petine nosilaca domaćinstava (18%) ima stalno zaposlenje sa punim radnim vremenom, od čega su 2% privatnici.

Raseljena lica prema vrsti radnog odnosa

vrsta radnog odnosa	nosioci	članovi	ukupno
Ne radi	6.759	27.682	34.441
Stalno, puno radno vrijeme	3.686	3.325	7.011
Stalno, pola radnog vremena	97	38	135
Privremeno, puno radno vrijeme	533	154	687
Privremeno, pola radnog vremena	87	20	107
Privatnik	75	12	87
Traži posao	2.489	1.311	3.800
Studira	24	1.132	1.156
Učenik, dijete	0	13.372	13.372
Penzioner	7.891	1.078	8.969
ukupno	21.641	48.124	69.765

Iz ovakvog radnog angažmana proizlazi i način izdržavanja raseljenih porodica.

Raseljena lica prema načinu izdržavanja

način izdržavanja	broj slučajeva	procenat
Zaposlenje	5.673	23.23%
Privatnik	773	3.16%
Penzija	8.687	35.57%
Invalidnina/RVI	2.574	10.54%
Socijalna pomoć	390	1.60%
Porodica poginulog borca	1.572	6.44%
Humanitarna pomoć	106	0.43%
Ostalo	1.323	5.42%
Nikako	3.326	13.62%
ukupno	24.424	100%

Od ukupnog broja raseljenih porodica, 74% nema stalne izvore prihoda, ili se radi o raznim socijalnim davanjima, kao što su invalidnina, humanitarna i socijalna pomoć. Na žalost, s obzirom na mjesečni novčani iznos, u ovu kategoriju ubrajaju se i penzije. U samo 26% slučajeva izdržavanje porodice počiva na zaposlenju i privatnom biznisu nosilaca domaćinstva.

Veoma nepovoljnu socijalnu sliku raseljenih porodica upotpunjava i podatak da je u ukupnoj populaciji evidentirano 10.719 lica sa posebnim potrebama.

Raseljena lica sa posebnim potrebama

posebne potrebe	broj slučajeva	procenat
Tjelesni invalid	3.179	29.66%
Mentalni invalid	513	4.79%
Hronični bolesnik	3.502	32.67%
Slijep	168	1.57%
Bez pratnje	109	1.02%
Porodica sa jednim roditeljem	880	8.21%
Stariji bez sredstava	1.545	14.41%
Ostalo	823	7.68%
ukupno	10.719	100%

Od ukupnog broja raseljenih lica sa posebnim potrebama, njih 34% su tjelesni ili mentalni invalidi, 33% hronični bolesnici, a zatim slijede druge kategorije ugroženih.

9. LICA KOJA SU IZGUBILA STATUS RASELJENE OSOBE

Tokom 2006. godine u svim OMI-jima je, na osnovu priložene dokumentacije reregistrovanih lica, proveden postupak za utvrđivanje statusa. Prema rezultatima revizije iz decembra 2006. godine, u donjoj tabeli dati su podaci o broju porodica za koje su donesena negativna rješenja o statusu.

Broj donesenih rješenja o ukidanju statusa raseljenih lica na dan 25.12.2006. godine

Opština	Broj negativnih rješenja	Pravosnažna negativna rješenja	Razlika	%
Banja Luka	1.951	1.398	553	71,66
Banja Luka	1.186	907	279	76,48
Laktaši	52	8	44	15,38
Kotor Varoš	20	0	20	0,00
Čelinac	7	1	6	14,29
Kneževo	2	0	2	0,00
Mrkonjić Grad	240	101	139	42,08
Šipovo	64	42	22	65,63
Ribnik	42	8	34	19,05
Gradiška	283	276	7	97,53

Opština	Broj negativnih rješenja	Pravosnažna negativna rješenja	Razlika	%
Zvornik	1.112	1.058	54	95,14
Osmaci	62	37	25	59,68
Zvornik	736	715	21	97,15
Bratunac	133	126	7	94,74
Srebrenica	16	16	0	100,00
Šekovići	2	2	0	100,00
Milići	51	50	1	98,04
Vlasenica	104	104	0	100,00
Han Pijesak	8	8	0	100,00

Opština	Broj negativnih rješenja	Pravosnažna negativna rješenja	Razlika	%
Srbac	55	55	0	100,00

Bijeljina	751	696	55	92,68
Bijeljina	697	650	47	93,26
Lopare	26	21	5	80,77
Ugljevik	28	25	3	89,29

Doboj	1.016	761	255	74,90
Doboj	112	76	36	67,86
Petrovo	2	2	0	100,00
Teslić	358	325	33	90,78
Šamac	21	21	0	100,00
Modriča	181	181	0	100,00
Pelagićevo	2	2	0	100,00
Vukosavlje	21	21	0	100,00
Bos. Brod	50	15	35	30,00
Derвента	182	100	82	54,95
Prnjavor	87	18	69	20,69

Prijedor	1.013	840	173	82,92
B. Kostajnica	1	0	1	0,00
K. Dubica	70	33	37	47,14
Novi Grad	39	23	16	58,97
Prijedor	903	784	119	86,82

Opština	Broj negativnih rješenja	Pravosnažna negativna rješenja	Razlika	%
Foča	379	341	38	89,97
Čajniče	13	7	6	53,85
Foča	36	21	15	58,33
Kalinovik	26	12	14	46,15
Rogatica	41	39	2	95,12
Rudo	12	12	0	100,00
Novo Goražde	32	31	1	96,88
Višegrad	219	219	0	100,00

Ist. Sarajevo	98	88	10	89,80
Ist. Stari Grad	1	1	0	100,00
Istočna Ilidža	0	0	0	0,00
Ist. N. Sarajevo	12	12	0	100,00
Pale	57	51	6	89,47
Sokolac	28	24	4	85,71
Trnovo	0	0	0	0,00

Trebinje	331	326	5	98,49
Berkovići	5	5	0	100,00
Bileća	56	55	1	98,21
Gacko	109	107	2	98,17
Ljubinje	2	2	0	100,00
Nevesinje	121	119	2	98,35
Trebinje	38	38	0	100,00

UKUPNO	6.651	5.508	1.143	82,81
---------------	--------------	--------------	--------------	--------------

Prema članu 9. Zakona o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj status raseljenog lica prestaje:

1. nakon dobrovoljnog povratka u mjesto ranijeg prebivališta, odnosno stalnim nastanjenjem na adresi ranijeg prebivališta;
2. kada postoji mogućnost sigurnog i dostojanstvenog povratka u ranije mjesto prebivališta, a raseljeno lice je to odbilo i kada ne postoje uvjerljivi razlozi koji proizlaze iz ranijeg proganjanja ili uvjerljivi humanitarni razlozi;
3. kada se raseljeno lice odlučilo na trajno nastanjenje u drugom mjestu na osnovu svog slobodnog i dobrovoljnog izbora;
4. kada je raseljeno lice slobodno raspolagalo svojom imovinom u ranijem mjestu prebivališta, čime su stvoreni uslovi za njegovo stalno nastanjenje u mjestu slobodnog i dobrovoljnog izbora;
5. ukoliko se ne odazove javnom pozivu za reviziju statusa, osim ako ne postoje opravdani razlozi za neodazivanje.

U skladu sa ovim zakonskim odredbama, u procesu revizije status raseljenog lica izgubilo je 19.240 osoba. Iako su se stekli zakonski uslovi za donošenje rješenja o ukidanju statusa, veliki broj ovih lica i dalje se suočava sa različitim socio-ekonomskim problemima.

**Raseljene porodice koje su izgubile status
prema stanju stambene jedinice u predratnom mjestu boravka**

status stambene jedinice	broj porodica	procenat
Nije označeno	38	0.69%
Prodana	505	9.21%
Zamijenjena	124	2.26%
Iznajmljena nekom drugom licu	23	0.42%
Podstanarski ugovor istekao	137	2.50%
Članovi porodice iz 1992 (1990) tu stanuju	137	2.50%
Uz odobrenje uselili rođaci ili prijatelji	31	0.57%
Uselio neko drugi	160	2.92%
Stanarsko pravo je poništeno	48	0.87%
Uništena/neuslovna	3.088	56.29%
Kuća je popravljena	171	3.12%
Ušao u posjed/dobio ključeve	693	12.63%
Ne znam/ostalo	331	6.03%
Ukupno	5.486	100%

Prema ovim podacima u 56% slučajeva raseljenim porodicama, koje su izgubile status, u predratnom mjestu prebivališta imovina je uništena ili neuslovna za življenje.

**Raseljena lica, koja su izgubila status,
prema stepenu obrazovanja**

stepen obrazovanja	nosioci	članovi	ukupno
nikakvo/nepoznato	478	5.249	5.727
djeca, učenici		3.867	3.867
NKV, PKV, NSS	1.270	753	2.023
KV	1.050	523	1.573
VKV	568	57	625
SSS	1.572	3.011	4.583
VŠS	291	99	390
VSS	181	194	375
MR	5	1	6
DR	1	0	1
ostalo	70	0	70
ukupno	5.486	13.754	19.240

Skoro polovina (50%) raseljenih lica, kojima je u procesu revizije ukinut status, je bez obrazovanja. Niskokvalifikovanih radnika je 11%, a kvalifikovanih i visokokvalifikovanih je 11%. Četvrtina (24%) ima srednju stručnu spremu, a veoma mali broj njih (4%) ima višu ili visoku stručnu spremu.

**Raseljena lica, koja su izgubila status,
prema vrsti radnog odnosa**

stepen obrazovanja	nosioци	članovi	ukupno
Ne radi	1.280	7.232	8.512
Stalno, puno radno vrijeme	1.220	1.090	2.310
Stalno, pola radnog vremena	31	18	49
Privremeno, puno radno vrijeme	164	52	216
Privremeno, pola radnog vremena	34	6	40
Privatnik	28	6	34
Traži posao	1.033	706	1.739
Studira	7	414	421
Učenici, djeca	0	3.867	3.867
Penzioner	1.689	363	2.052
ukupno	5.486	13.754	19.240

Ekonomski položaj porodica, koje su donedavno bile u statusu raseljenih, otežan je usljed činjenice da je među njihovim članovima velik broj nezaposlenih lica. Bez stalnog zaposlenja je 14.539 lica, odnosno 76%. U povremenom, privremenom ili radnom odnosu na pola radnog vremena je 256 lica, odnosno 1.3%. Među njima je 2.052 penzionera (11%), sa veoma niskim mjesečnim primanjima.

**Raseljena lica, koja su izgubila status,
prema načinu izdržavanja**

način izdržavanja	broj slučajeva	procenat
Zaposlenje	1.827	28.89%
Privatnik	262	4.14%
Penzija	1.915	30.28%
Invalidnina/RVI	703	11.11%
Socijalna pomoć	48	0.76%
Porodica poginulog borca	375	5.93%
Humanitarna pomoć	27	0.43%
Ostalo	423	6.69%
Nikako	745	11.78%
ukupno	6.325	100%

S obzirom na nepovoljnu kvalifikacionu strukturu i nemogućnost stalnog zaposlenja, logično je da ove porodice imaju nesigurne ili nedovoljne izvore prihoda. Za 2.290 porodica (36%) penzije su osnovni izvor prihoda, od invalidnina i socijalne pomoći izdržava se 12% porodica.

Analiza položaja porodica i lica, koje su u procesu revizije izgubile status, ukazuje na to da im se moraju obezbijediti određeni vidovi socijalne podrške. Zakonodavac je imao ovo na umu, budući da je u Zakonu o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj predviđeno da **“raseljeno lice ne gubi pravo na obnovu i rekonstrukciju svoje imovine nakon prestanka statusa, kao i pravo učešća u Vladinim programima resocijalizacije raseljenih lica i povratnika“**.

IZBJEGLICE U REPUBLICI SRPSKOJ

“Izbjeglice u RS su strani državljani ili lica bez državljanstva koji traže zaštitu na teritoriji RS, a koji su zbog sukoba protjerani sa svog prebivališta ili su napustili svoje prebivalište, bojeći se opravdano, da će biti proganjani zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti nekoj socijalnoj grupi ili svojih političkih mišljenja i koji nisu u mogućnosti da se sigurno i dostojanstveno vrate na svoje ranije prebivalište, niti su dobrovoljno odlučili da se nastane na teritoriji RS, odnosno BiH.”

Zakon o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj, član 2, stav 5

1. REREGISTROVANA IZBJEGLA LICA U REPUBLICI SRPSKOJ

Paralelno sa procesom reregistracije raseljenih, u Republici Srpskoj je provedena i reregistracija izbjeglica iz Hrvatske. Reregistracija izbjeglica urađena je u skladu sa Protokolom, potpisanim između Ministarstva sigurnosti, Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske i UNHCR-a. Na reregistraciju se prijavilo 9.009 lica, odnosno 2.858 porodica izbjeglih iz Republike Hrvatske.

Prema rezultatima registracije izbjeglih lica iz oktobra 2000. godine u Republici Srpskoj bilo je nastanjeno 8.036 izbjeglih porodica, odnosno 24.882 lica. Ovaj broj obuhvatao je i 142 porodice sa 419 izbjeglih lica nastanjenih u Brčko Distriktu.

	2000.		2006.	
	porodica	lica	porodica	lica
RS - izbjeglice	8.036	24.882	2.858	9.009

Broj registrovanih izbjeglih porodica i lica skoro je tri puta manji u odnosu na stanje iz 2.000. godine. Nakon provedene reregistracije, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske prosljedilo je Ministarstvu sigurnosti BiH zahtjeve i kompletnu dokumentaciju prijavljenih lica u čijoj je nadležnosti utvrđivanje izbjegličkog statusa.

Broj izbjeglih porodica i lica u RS prema sadašnjem mjestu prebivališta

Opština/OMI	porodica	lica	Opština/OMI	porodica	lica
Banja Luka	996	3.341	Bijeljina	31	85
Laktaši	94	290	Lopare	4	8
Kotor Varoš	45	166	Ugljevik	2	5
Čelinac	38	125	OMI Bijeljina	37	98
Kneževo	24	81	Zvornik	3	10
Mrkonjić Grad	27	83	Osmaci	2	4
Šipovo	8	24	Vlasenica	5	18
Ribnik	13	35	Milići	5	17
Gradiška	322	963	Šekovići	6	12
Srbac	35	103	Han Pijesak	1	4
OMI Banja Luka	1.602	5.211	Srebrenica	2	5
Prijedor	327	1.018	OMI Zvornik	24	70
Novi Grad	228	652	Ist. N. Sarajevo	4	8
K. Dubica	136	419	Pale	3	6
Bos. Kostajnica	53	138	Sokolac	1	3
OMI Prijedor	744	2.227	OMI Ist. Sarajevo	8	17
Doboj	62	183	Foča	7	20
Petrovo	2	7	Višegrad	6	18
Teslić	45	152	Rogatica	1	6
Derвента	44	134	OMI Foča	14	44
Prnjavor	50	166			

Opština/OMI	porodica	lica
Bos. Brod	24	75
Modriča	49	154
Šamac	25	71
Vukosavlje	2	8
Pelagićevo	3	8
OMI Doboj	306	958

Opština/OMI	porodica	lica
Trebinje	82	259
Gacko	8	25
Nevesinje	5	12
Ljubinje	9	26
Bileća	18	60
Berkovići	1	2
OMI Trebinje	123	384

Ukupno RS	2.858	9.009
------------------	--------------	--------------

Mjesta sa najvećim brojem izbjeglih lica su: Banja Luka (3.341), Prijedor (1.018), Gradiška (963), Novi Grad (652) i Trebinje (259). U ovih pet gradova živi 69% od ukupnog broja izbjeglih u Republici Srpskoj.

2. PRETHODNO PREBIVALIŠTE IZBJEGLIH

Prema stanju iz decembra 2006. godine u Republici Srpskoj boravi 9.009 lica koja su izbjegla sa područja Republike Hrvatske.

Broj izbjeglih porodica i lica u RS prema predratnom mjestu prebivališta

Opština	porodica	lica
Beli Manastir	11	33
Benkovac	43	128
Bjelovar	13	44
Borovo	1	3
Buje	1	3
Cernik	1	3
Cres	2	9
Čakovec	2	3
Čavle	1	3
Čazma	2	10
Darda	1	2
Daruvar	59	202
Dežanovac	1	1
Delnice	6	23
Donja Stubica	1	4
Donji Lapac	39	125
Dragalić	3	8
Drnj	6	17
Dubrava	9	29
Dubrovnik	114	369
Duga Resa	3	9
Dugo Selo	3	8
Dvor	111	308
Đakovo	3	11
Đulovac	3	8
Garešnica	3	7
Glina	28	80
Gospić	21	57

Opština	porodica	lica
Obrovac	8	25
Ogulin	11	29
Okučani	32	78
Opatija	1	2
Orahovica	10	34
Orehovica	1	2
Osijek	36	111
Otočac	6	15
Ozalj	1	3
Pakrac	125	379
Petrinja	49	124
Plaški	2	8
Plitvička Jezera	4	7
Ploče	3	7
Požega	46	157
Popovac	1	4
Pregrada	1	8
Pula	31	111
Ribnik	1	1
Rijeka	208	687
Rovinj	2	7
Samobor	7	19
Senj	1	4
Sisak	161	486
Slatina	20	64
Slavonski Brod	37	118
Slunj	11	28
Solin	1	2

Opština	porodica	lica
Gračac	24	83
Gradac	2	7
Grubišno Polje	33	129
Gunja	1	3
Gvozd	2	6
Hrvatska Dubica	1	4
Hrvatska Kostajnica	100	296
Hvar	1	3
Ivanec	1	1
Ivanić Grad	1	5
Jasenovac	1	2
Jastrebarsko	1	4
Karlobag	1	2
Karlovac	25	75
Kistanje	1	3
Knin	59	190
Korčula	2	2
Krapina	1	1
Krk	1	5
Kutina	7	21
Labin	4	12
Lastovo	2	9
Lipik	13	30
Makarska	1	1
Metković	3	13
Našice	2	3
Nova Gradiška	153	487
Novska	75	203

Opština	porodica	lica
Split	41	127
Stara Gradiška	20	58
Sunja	2	2
Supetar	1	3
Šibenik	25	82
Topusko	2	5
Torbinci	1	1
Trogir	2	4
Varaždin	4	8
Varaždinske Toplice	2	5
Vela Luka	2	2
Velika Gorica	14	49
Veliki Grđevac	1	2
Vinkovci	21	66
Virovitica	9	33
Vis	1	4
Vojnić	26	73
Vrbovec	2	8
Vrbovsko	4	12
Vukovar	21	56
Zabok	1	5
Zadar	43	137
Zagreb	480	1.638
Zaprešić	5	16
Županija	1	3
Nepoznato	245	787
Slovenija	51	181
Kosovo	5	15

Ukupno	2.858	9.009
---------------	--------------	--------------

S obzirom na prethodno mjesto prebivališta najveći broj izbjeglih stigao je sa područja grada Zagreba (1.638, ili 18%). Sa područja Rijeke (687), Nove Gradiške (487), Siska (486), Pakraca (379), Dubrovnika (369), Dvora (308), Hrvatske Kostajnice (296), Novske (203) i Daruvara (202) evidentirano je ukupno 5.055 ilica, što čini 56% ukupno registrovanih izbjeglica u Republici Srpskoj.

3. VOLJA ZA POVRATKOM

Većina izbjeglih porodica u Republici Srpskoj izjavila je da ne želi da se vrati u prethodno mjesto prebivališta na području Hrvatske. Takvih porodica je 1.613, ili 56%. Konačnu odluku o budućem mjestu boravka nije donijelo 681, odnosno 24% izbjeglih porodica.

Za povratak su se opredijelile 564 porodice, što čini 20% od ukupnog broja.

Izbjegli porodice prema izjavi o povratku iz RS

Opština/OMI	izjava o povratku		
	da	ne	nije siguran
Banja Luka	163	542	291
Laktaši	15	56	23
Kotor Varoš	8	24	13
Čelinac	9	18	11
Kneževo	6	15	3
Mrkonjić Grad	4	20	3
Šipovo	1	6	1
Ribnik	1	11	1
Gradiška	57	198	67
Srbac	7	26	2
OMI Banja Luka	271	916	415
Prijedor	41	188	98
Novi Grad	71	129	28
K. Dubica	17	71	48
Bos. Kostajnica	8	42	3
OMI Prijedor	137	430	177
Doboj	22	26	14
Petrovo	2	0	0
Teslić	7	34	4
Derventa	7	27	10
Prnjavor	5	25	20
Bos. Brod	3	16	5
Modriča	15	30	4
Šamac	8	17	0
Vukosavlje	0	1	1
Pelagićevo	1	1	1
OMI Doboj	70	177	59
Bijeljina	15	13	3
Lopare	1	0	3
Ugljevik	0	1	1
OMI Bijeljina	16	14	7
Zvornik	1	1	1
Osmaci	0	1	1
Vlasenica	0	3	2
Milići	2	2	1
Šekovići	5	1	0
Han Pijesak	0	1	0
Srebrenica	1	1	0
OMI Zvornik	9	10	5
Ist. N. Sarajevo	1	3	0
Pale	0	2	1
Sokolac	1	0	0
OMI Ist. Sarajevo	2	5	1
Foča	6	0	1
Višegrad	0	4	2
Rogatica	1	0	0
OMI Foča	7	4	3
Trebinje	36	40	6
Gacko	4	3	1
Nevesinje	3	2	0
Ljubinje	2	1	6
Bileća	6	11	1
Berkovići	1	0	0
OMI Trebinje	52	57	14
Ukupno RS	564	1.613	681

Razlozi zbog kojih se izbjegle porodice nisu opredijelile za povratak

razlozi	broj izjava	procenat
Sigurnost	989	19%
Naseliće se gdje boravi	591	11%
Kuća je već useljena	141	3%
Našao je posao	164	3%
Komšije se nisu vratile	187	3%
Kuća je uništena/neuslovna	520	10%
Nema posla	609	11%
Školstvo	214	4%
Traumatsko iskustvo	492	9%
Strah od progona	547	10%
Ostalo	246	5%
Nije označeno	669	12%
ukupno	5.369	100%

Kod izbjegličke populacije preovladavaju bezbjednosni razlozi zbog kojih se ne odlučuju za povratak. U 41% slučajeva izbjegle porodice nisu za povratak, jer se ne bi osjećale sigurno, plašile bi se progona, traumatskih iskustava, ili bi na njihov osjećaj sigurnosti uticalo to što se komšije i bližnji nisu već vratili.

Problem smještaja je istaknut u 13% slučajeva, zaposlenja u 11%, problem školovanja u 4% slučajeva, dok se 5% odnosi na ostale razloge.

4. STATUS IMOVINE IZBJEGLIH PORODICA

Kad je u pitanju status stambenih jedinica u prethodnom mjestu prebivališta, uočava se da 70% izbjeglih porodica trenutno nema mogućnost korištenja tih objekata.

Izbjegli domaćinstva u RS prema statusu stambene jedinice u predratnom mjestu prebivališta

status stambene jedinice	broj porodica	procenat
Prodana	82	3%
Zamijenjena	261	9%
Podstanarski ugovor istekao	237	8%
Članovi porodice iz 1992 (1990) tu stanuju	94	3%
Uselio neko drugi	452	16%
Stanarsko pravo je poništeno	452	16%
Uništena/neuslovna	838	30%
Kuća je popravljena	30	1%
Ušao u posjed/ dobio ključeve	37	1%
Ne znam/ostalo	375	13%
ukupno	2.858	100%

U 16% slučajeva u stambene objekte izbjeglih lica iz Republike Hrvatske uselila su se druga lica, 30% stambenih jedinica je uništeno ili neuslovno za stanovanje, 8% izbjeglih porodica je prethodno bilo u podstanarskom odnosu, a 16% je izgubilo stanarsko pravo.

Prema tome, 70% izbjeglih porodica ne raspolaže svojim predratnim stambenim jedinicama.

5. SOCIJALNA SLIKA IZBJEGLICA U REPUBLICI SRPSKOJ

Analiza socijalnog položaja izbjeglica u Republici Srpskoj zasnovana je na podacima o radnom angažmanu, vrsti izvora prihoda i podacima o ugroženim kategorijama.

Izbjegla lica prema stepenu obrazovanja

stepen obrazovanja	nosioci	članovi	ukupno
nikakvo/nepoznato	288	2.515	2.803
djeca, učenici	0	1.708	1.708
NKV, PKV, NSS	577	264	841
KV	438	144	582
VKV	174	13	187
SSS	1.047	1.360	2.407
VŠS	171	49	220
VSS	128	98	226
MR	12	0	12
DR	2	0	2
ostalo	21	0	21
ukupno	2.858	6.151	9.009

Hranioci izbjeglih porodica u Republici Srpskoj u najvećem broju slučajeva nemaju stalno zaposlenje, a time ni stabilan izvor prihoda. Takvih je 57% lica. Oni su u poziciji da traže posao, ili su povremeno zaposleni, ili rade polovinu radnog vremena. Petina (20%) su penzioneri, a samo 22% izbjeglih ima stalno zaposlenje sa punim radnim vremenom, od čega su 1% privatnici.

Izbjegla lica prema vrsti radnog odnosa

vrsta radnog odnosa	nosioci	članovi	ukupno
Ne radi	1.043	3.562	4.605
Stalno, puno radno vrijeme	582	499	1.081
Stalno, pola radnog vremena	15	4	19
Privremeno, puno radno vrijeme	125	41	166
Privremeno, pola radnog vremena	24	7	31
Privatnik	31	8	39
Traži posao	449	93	542
Studira	15	152	167
Učenik, dijete	0	1.708	1.708
Penzioner	574	77	651
ukupno	2.858	6.151	9.009

Iz ovakvog radnog angažmana proizlazi i način izdržavanja izbjeglih porodica.

Izbjegla lica prema načinu izdržavanja

način izdržavanja	broj slučajeva	procenat
Zaposlenje	969	33%
Privatnik	142	4%
Penzija	645	22%
Invalidnina/RVI	211	7%
Socijalna pomoć	52	2%
Porodica poginulog borca	118	4%
Humanitarna pomoć	27	1%
Ostalo	291	10%
Nikako	515	17%
ukupno	2.970	100%

U 31% slučajeva izbjegle porodice nemaju stalne izvore prihoda, ili se radi o raznim socijalnim davanjima, kao što su invalidnina, humanitarna i socijalna pomoć.

Od penzija se izdržava petina (22%) izbjeglih porodica. U 37% slučajeva izdržavanje porodice počiva na zaposlenju i privatnom biznisu nosilaca domaćinstva.

Nepovoljnu socijalnu sliku izbjeglih porodica upotpunjava i podatak da je u ukupnoj populaciji evidentirano 1.440 lica sa posebnim potrebama.

Izbjeglice s posebnim potrebama

posebne potrebe	broj slučajeva	procenat
Tjelesni invalid	355	25%
Mentalni invalid	55	4%
Hronični bolesnik	441	31%
Slijep	22	1%
Porodica sa jednim roditeljem	154	11%
Stariji bez sredstava	263	18%
Ostalo	150	10%
ukupno	1.440	100%

Od tog broja njih 29% su tjelesni ili mentalni invalidi, 31% hronični bolesnici, a zatim slijede druge kategorije ugroženih.

***GRAFIČKI PRIKAZ POKAZATELJA
O RASELJENIM LICIMA I IZBJEGLICAMA U RS***

POVRATNICI U REPUBLICI SRPSKOJ
- rezultati akcionog istraživanja -

“Povratnik jeste državljanin BiH, koji se kao izbjeglica iz inostranstva, odnosno raseljeno lice u BiH, vratio na teritoriju RS, u svoje ranije prebivalište, kao i raseljeno lice koje je nadležnom organu izrazilo volju za povratak i u procesu je povratka.”

Zakon o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj, član 2, stav 2

POVRATNICI

Paraleleno sa rješavanjem problema raseljenih i izbjeglih lica u Republici Srpskoj, treba imati u vidu i probleme povratničke populacije. Prema zvaničnim podacima UNHCR-a iz oktobra 2006. godine, u Republici Srpskoj je evidentirano 204.699 povratnika iz kategorije raseljenih i 53.115 iz kategorije izbjeglica.

Povratak raseljenih i izbjeglih lica u Bosnu i Hercegovinu od 1996. do 31. oktobra 2006.

Godina	Raseljeni				Izbjeglice			
	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko Distrikt	Ukupno	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko Distrikt	Ukupno
1996-1997	156.073	66.963	0	223.036	191.764	16.555	0	208.319
1998	19.440	10.130	0	29.570	106.000	4.000	0	110.000
1999	29.935	13.450	0	43.385	28.180	3.470	0	31.650
2000	30.281	23.556	5.510	59.347	14.046	4.561	0	18.607
2001	39.085	36.127	4.960	80.172	13.901	4.792	0	18.693
2002	33.155	30.553	7.067	70.775	23.790	11.459	1.885	37.134
2003	26.322	12.373	1.608	40.303	7.740	6.193	79	14.012
2004	9.957	7.718	273	17.948	1.507	935	0	2.442
2005	2.929	2.235	0	5.164	499	774	0	1.273
2006	1.443	1.564	0	3.007	181	376	0	557
Ukupno	348.620	204.669	19.418	572.707	387.608	53.115	1.964	442.687

Povratnici se, poput izbjeglica i raseljenih, suočavaju sa nizom egzistencijalnih problema. Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica RS nastoji da kroz programe održivog povratka pomogne njihovoj integraciji u predratnim mjestima življenja. Akciono istraživanje, koje je Ministarstvo provelo u drugoj polovini 2006. godine bavilo se upravo problemom socijalne integracije povratnika.

Istraživanje je realizovano na području opštine Bijeljina, koja po svojim demografskim karakteristikama predstavlja jednu od tipičnih lokalnih zajednica u kojima koegzistiraju tri socijalne grupe: raseljeni, povratnici i domicilno stanovništvo. Stratifikovani uzorak ispitanika formiran je na osnovu popisom evidentiranih pokazatelja o starosnoj i polnoj strukturi povratnika. Polazište za formiranje uzorka bio je broj povratnika, koji su se nakon raseljenja u Federaciji BiH, vratili u svoje predratno prebivalište. Oni su evidentirani prema broju vraćenih stambenih jedinica, zaključno sa oktobrom 2005. godine. Anketom je bilo obuhvaćeno 458 ispitanika, odnosno 150 povratničkih porodica. Kroz anketna pitanja istraživali su se ekonomski, socijalni, etnički, psihološki, moralni, vjerski, kulturni i drugi faktori integracije, odnosno participacija povratnika u svim aspektima života lokalne zajednice. Istraživanje je trebalo da pokaže funkcionisanje primarne (porodica, srodnici, susedstvo, prijatelji), sekundarne (grupe za pomoć i samopomoć, nevladine organizacije) i tercijalne mreže (lokalne ustanove, organizacije i institucije) u procesu integracije. Po mnogim svojim obilježjima povratničke porodice pripadaju kategoriji socijalno isključenih, budući da se suočavaju sa problemima, nezaposlenosti, nedovoljnih

izvora prihoda, neadekvatnih uslova smještaja, zdravstvene zaštite. Mnoge od tih porodica doživjele su gubitak bližnjih, udaljenost ili prekid veza sa srodnicima.

Pored egzistencijalnih faktora, koji mogu presudno uticati na integraciju u lokalnoj zajednici, nisu zanemarivi ni drugi činioci. Naime, integracija povratnika zavisi od načina na koji su u mjestima sadašnjeg življenja prihvaćeni od strane ostalog stanovništva. U tom smislu postavlja se pitanje da li u lokalnoj zajednici mogu izgraditi dobrosusjedske i prijateljske veze, mogu li zadovoljiti svoje vjerske, etničke i kulturne potrebe, imaju li prihvatljiv stepen participacije u svim aspektima društvenog života, što im obezbjeđuje ugled, dostojanstven život i osjećaj pripadnosti toj zajednici. Riječju, integraciju.

Shodno tome istraživanje je tražilo odgovore na sljedeća pitanja:

1. Kakvi su potencijali povratnika s obzirom na njihovu obrazovnu, kvalifikacionu i starosnu strukturu, strukturu domaćinstva, radno-pravni i imovinski status, izvore prihoda, uslove smještaja, psiho-fizičke sposobnosti, vrijednosne orijentacije?
2. U kojoj mjeri je izgrađena mikrosocijalna mreža u lokalnoj zajednici (kompaktnost porodice, međusobni odnosi, razumijevanje, podrška i pomoć, funkcionisanje srodničkih veza, broj i vrsta prijateljskih i susjedskih veza)?
3. U kojoj mjeri povratnici participiraju u životu lokalne zajednice, s obzirom na etničke, pravne, političke, kulturne aspekte integracije?

U nastavku će biti prezentirani rezultati istraživanja, koji su dobijeni nakon izvršene obrade podataka prikupljenih u anketnim upitnicima.

1. EGZISTENCIJALNI PROBLEMI

Generalno loše ekonomske prilike u BiH/RS, odražavaju se na mogućnost zaposlenja cjelokupnog stanovništva, pa tako i populacije povratnika. Iako se problemi radnog angažmana mogu pripisati opštedruštvenoj situaciji, uzroke ovakvog stanja treba potražiti i u analizi objektivnih mogućnosti povratnika.

Analiza rezultata istraživanja, koja se odnosi na profesionalnu i kvalifikacionu strukturu pokazala je da je u 150 anketiranih povratničkih domaćinstva, evidentirano preko 50 različitih zanimanja. To znači da, faktički, svaka treća kuća može ponuditi neku osobu drugačije kvalifikacije.

	zanimanje	povratnici		zanimanje	povratnici
1	armirač	3	27	mesar	1
2	asfalter	1	28	modni kreator	2
3	autolimar	3	29	monter	4
4	automehanič	5	30	obučar	6
5	biotehnolog	1	31	penzioner	9
6	bravar	19	32	policajac	1
7	predškolska djeca	20	33	poljopriv. tehničar	4
8.	domaćica	101	34	prevodilac	2
9.	ekonomista	5	35	radnik	40
10.	ekonom. tehničar	5	36	rudarski tehničar	1
11	električar	6	37	službenik	2
12	frizer	3	38	staklar	2
13	gaterista	1	39	stolar	7
14	geodeta	3	40	student	5
15	građevinac	6	41	tehničar	2
16	hemijski tehničar	1	42	tesar	6
17	inženjer	2	43	trgovac	28
18	keramičar	3	44	učenik	53
19	kožarski tehničar	2	45	učitelj	1
20	kovač	2	46	ugostitelj	3
21	krojač	8	47	upravni tehničar	1
22	kustos	1	48	varilac	1
23	laborant	1	49	vozač	6
24	medic. tehničar	3	50	zemljoradnik	52
25	mehaničar	3	51	zidar	10
26	menadžer	1		Ukupno	458

Na prvi pogled može se zaključiti da se za ovako široku kvalifikacionu ponudu na tržištu radne snage mogu obezbijediti odgovarajuća radna mjesta. Međutim, od 380 anketiranih radno sposobnih lica, njih 194 (42%) su domaćice, fizički radnici i zemljoradnici.

Malo dublja analiza "lepeze zanimanja" pokazuje nepovoljnu kvalifikacionu strukturu.

stepen obrazovanja	nosioci domaćinstva	članovi domaćinstva
bez kvalifikacija	57%	43%
KV/VKV	21%	7%
SSS	21%	24%
VŠS	0	1%
VSS	1%	2%
učenici	0	17%
predškolska djeca	0	6%
ukupno	100%	100%

Na mogućnost zaposlenja povratnika negativno utiče njihova nepovoljna obrazovna i kvalifikaciona struktura. Izuzmu li se predškolska djeca i učenici, od ukupnog broja svih anketiranih (458 povratnika), učešće lica sa višom i visokom stručnom spremom je oko 2%. U povratničkoj populaciji je velik broj onih bez ikakvih kvalifikacija (57% među nosiocima domaćinstva i 43% među članovima), a zatim slijede lica sa srednjom stručnom spremom (24%) i KV/VKV (75%).

Za dio povratničkih domaćinstava zemljoradnja je jedno od alternativnih rješenja. Skoro dvije trećine anketiranih povratničkih domaćinstava posjeduje njive i okućnice. U 58% slučajeva oni se bave obradom zemlje, ali im vrlo često nedostaje potrebna poljoprivredna mehanizacija, sjemenski materijal ili đubrivo. Za mnoge je obnova stočnog fonda jedna od pretpostavki održivog povratka.

U nedostatku stalnih izvora prihoda, poljoprivredna djelatnost je osnovno ili dopunsko zanimanje za mnoga povratnička domaćinstva, o čemu govore podaci o radnom angažmanu.

radni status	prije rata	sada
stalni radni odnos	47%	10%
zemljoradnik	24%	40%
nezaposlen	2%	14%
penzioner	9%	23%
povremeni rad	5%	10%
stalni rad bez radnog odnosa	12%	3%
privatna djelatnost	1%	0%
ukupno	100 %	100 %

Analiza radnog statusa urađena je na osnovu podataka o anketiranim nosiocima domaćinstva - hraniocima porodice. Među povratnicima je 39% zemljoradnika. To dokazuje da se povratnici okreću zemljoradnji kao osnovnoj ili dopunskoj djelatnosti. Naime, prema podacima, koji se odnose na predratni period, 24% ispitanika/povratnika bavilo se zemljoradnjom, a danas ih je skoro duplo više.

U odnosu na predratni period, u anketiranoj povratničkoj populaciji je pet puta manje stalno zaposlenih lica, tri puta više penzionera, duplo više zemljoradnika. Od ukupnog broja anketiranih nosilaca povratničkih domaćinstava je 14% nezaposlenih, 23% penzionera, a nesigurni vidovi zaposlenja, kao što su povremeni ili privremene poslovi, zastupljeni su sa 13%. Dakle, 50% nosilaca

povratničkih domaćinstava je u rizičnoj kategoriji nezaposlenih, penzionera ili povremeno zaposlenih.

U poređenju sa predratnom situacijom, broj stalno zaposlenih smanjen je za skoro pet puta, a nezaposlenost traje u dužem periodu, kako se vidi iz sljedeće tabele.

period bez stalnog zaposlenja	procenat
do 1 godine	3%
od 1 do 3 godine	5%
od 4 do 7 godina	5%
preko 7 godina	87%
ukupno	100%

Među anketiranim nezaposlenim ili povremeno zaposlenim povratnicima, 87% čeka na stalni radni odnos više od sedam godina.

Postavlja se pitanje, ako se nosioci porodičnog domaćinstva nalaze u ovako nepovoljnom položaju, od čega žive njihove porodice?

Odgovor na to mogu dati podaci o vrsti redovnih i povremenih prihoda porodičnog domaćinstva. Ovde su uzeti u obzir prihodi, koje obezbjeđuju svi članovi povratničkog domaćinstva.

vrsta redovnih prihoda	učešće
poljoprivredna delatnost	31%
penzija	21%
stalni radni odnos	14%
povremeni radni odnos	12%
bez redovnih primanja	7%
privatna delatnost	6%
prihodi od imovine	3%
humanitarna pomoć	3%
dječja zaštita	2%
socijalna zaštita	1%

Za povratnike su prihodi od poljoprivredne djelatnosti, penzija i socijalnih dotacija najzastupljeniji izvori redovnih mjesečnih primanja (58% slučajeva). Prihodi iz stalnog radnog odnosa učestvuju sa 14%, a sa 21% učestvuju prihodi od imovine, privatne djelatnosti i povremenog radnog odnosa.

izvori povremenih prihoda	procenat
bez povremenih prihoda	53%
poljoprivredne usluge	17%
zanatske usluge	15%
nadnica	6%
prihodi od imovine	3%
preprodaja robe	3%
stručne usluge	1%
usluga u kući drugima	1%
trgovina	1%

Više od polovine povratničkih domaćinstava (53%) nema mogućnost sticanja povremenih prihoda, njih 17% povremene prihode stiže pružanjem poljoprivrednih usluga, a 15% pružanjem zanatskih usluga. Ostalih 15% imaju prihode od imovine, nadnica, preprodaje robe, trgovine ili pružanja stručnih usluga i usluga u kući.

Kad se uključe stalni i povremeni prihodi svih članova domaćinstva, prema izjavama anketiranih povratnika, ukupna mjesečna primanja njihovih domaćinstava su sljedeća:

Visina prihoda	procenat
bez prihoda	7%
od 50 do 100 KM	15%
od 101 do 200 KM	26%
od 201 do 400 KM	32%
od 401 do 600 KM	12%
preko 600	8%
ukupno	100%

Manji procenat ispitanika (20% povratnika) ima porodične prihode iznad 400 KM mjesečno. Puno više je onih čija su mjesečna primanja ispod 200 KM (48% domaćinstava), što ih svrstava u dio stanovništva koje živi ispod ili blizu linije siromaštva.

Pored osnovne stambene jedinice, povratnici su prije rata raspolagali i dodatnim objektima, kao što su vikendice, poslovni prostor, garaže, šupe, štale i druge pomoćne dvorišne zgrade. Usljed ratnih dešavanja veliki broj ovih objekata je uništen ili značajno oštećen. Na žalost, programi obnove i rekonstrukcije isključivo su usmjereni na obnovu osnovnih stambenih jedinica, ali ne i pomoćnih objekata, koji su posebno značajni za seoska domaćinstva.

O životnom standardu povratnika može se prosuđivati i na osnovu pokazatelja o posjedovanju automobila, poljoprivrednih i zanatskih mašina, različitih sprava i alata za privređivanje. Rezultati istraživanja su pokazali sljedeće:

U odnosu na prijeratno stanje za 10% je manje vlasnika automobila, duplo manje povratnika posjeduje poljoprivredne mašine i alatke, duplo manje je onih koji imaju zanatske mašine, sprave i alate za privređivanje.

2. MIKROSOCIJALNA MREŽA

Mikrosocijalna mreža gradi se kroz interaktivne porodične, rodbinske, prijateljske i susedske veze. Polazeći od toga, od anketiranih povratnika traženi su podaci o njihovim odnosima sa članovima porodice i rodbine, sa prijateljima i susjedima.

Polazna pretpostavka je bila da je kod ispitanika došlo do raspada predratne mikrosocijalne mreže. Prvi pouzdan pokazatelj o tome je smanjenje broja članova porodičnog domaćinstva što se vidi iz priloženog tabelarnog pregleda.

period	ukupan broj članova domaćinstva	prosječan broj članova domaćinstva
1992. g.	699	4,60
2006. g.	458	3,05

U povratničkim porodicama došlo je do smanjenja broja članova porodičnog domaćinstva. Na anketiranom uzorku od 150 porodica, ukupan broj predratnih članova smanjen je za 240 (33%), a prosječan broj članova domaćinstava je smanjen na tri u odnosu na predratnih 4,6 člana.

Odgovor na pitanje zašto je došlo do smanjenja broja članova porodice dobijen je kroz odgovore ispitanika o razlozima "napuštanja" porodice.

razlozi napuštanja domaćinstva	povratnici
udaja/ženidba	40%
smrtni slučaj	26%
ukupno	66%
obezbjeđenje smještaja	16%
traženje zaposlenja	13%
nerazumijevanje	4%
ukupno	33%
poginuli	1%
ukupno	1%
Ukupno	100%

Iako je u povratničkim domaćinstvima došlo do značajnog smanjenja broja članova, treba istaći da je odlazak većine članova bio uzrokovan "prirodnim" i socio-ekonomskim razlozima. Mlađi članovi su odlazili zbog udaje/ženidbe, a stariji prirodnom smrću. Sastav porodice se mijenjao i zbog toga što su pojedini članovi odlazili u druge sredine zbog obezbjeđenja stambenog prostora, ili u potrazi za poslom, a rijetko zbog nerazumijevanja sa ukućanima. Ovo pokazuje da je sastav povratničke porodice umnogome uslovljen ekonomskim prilikama, te da se mijenjao u skladu sa potrebom za obezbjeđenjem smještaja i zaposlenja.

Da li su se "okrnjene" porodice u međuvremenu stabilizovale i kakvi su danas unutarporodični odnosi? Autentični odgovori ispitanika dali su sljedeću sliku porodičnih odnosa.

odnosi unutar porodice	procenat
puno razumijevanje	81%
tolerantni odnosi	2%
česti sukobi zbog egzistencijalnih problema	2%
samac	15%
ukupno	100%

Ne računajući 15% samačkih domaćinstava, u povratničkim porodicama dominiraju odnosi punog međusobnog razumijevanja (81% slučajeva). U 2% povratničkih porodica vladaju tolerantni uzajamni odnosi, a u isto toliko

slučajeva česti su unutarporodični sukobi, izazvani teškim ekonomskim prilikama.

Klasifikacijom odgovora ispitanika o vrsti problema sa kojima se suočavaju njihove porodice dobijena je sljedeća slika:

najčešći problemi u povratničkim porodicama	procenat
finansije/nezaposlenost	53%
zdravstveni problemi	27%
bez problema	5%
stambeni problemi	4%
starost	3%
školstvo	2%
problemi u okruženju	2%
penzijsko i soc. osiguranje	2%
mehanizacija	1%
samoća	1%
ukupno	100%

Finansijski problemi, odnosno problemi zaposlenja i ostvarivanja redovnih prihoda, dominiraju u povratničkim porodicama. Više od polovine (53%) ispitanika ovo je navelo kao najznačajnije porodične probleme. Skoro trećina je istakla zdravstvene probleme. Ostalim problemima povratnici pridaju puno manji značaj, budući da manji broj njih u prvi plan ističe stambene probleme, školovanje, probleme usamljenosti i starosti ili probleme nastale usljed nepovoljnog okruženja. Samo 5% povratničkih porodica izjavljuje da je bez ikakvih problema.

Snagu mikrosocijalne mreže čini intenzitet i broj veza sa članovima bliže rodbine. Povratnici su u periodu raseljenja morali da prekinu mnoge rodbinske kontakte, pa je pitanje u kojoj mjeri su oni danas obnovljeni. Odgovore na ova pitanja daju podaci o blizini članova rodbine prije rata i sada:

blizina članova rodbine	prije rata	sada
bliže susjedstvo	571	301
šire susjedstvo	186	142
u istom mjestu/opštini	272	184
drugo mjesto u istom entitetu	58	60
u drugom entitetu	27	206
u inostranstvu	32	234

Prema izjavama 150 anketiranih povratničkih porodica, broj njihovih bližih srodnika u susjedstvu ili istom mjestu je u odnosu na predratni period smanjen za jednu trećinu. Danas je sedam puta više članova rodbine u inostranstvu, a skoro osam puta više je njihovih srodnika koji su nastanjeni u drugom entitetu. Ovaj podatak govori o tome da se velik broj ljudi nije odlučio za povratak, nego živi u mjestima raseljenja ili izbjeglištva u inostranstvu.

Međutim, u sadašnjoj lokalnoj zajednici rodbinska mreža povratnika je "gušća".

Podaci o blizini članova rodbine pokazuju da su bliski srodnici povratnika uglavnom nastanjeni u njihovom bližem ili širem susjedstvu. Zato postoji i dobra frekvencija kontakata sa članovima rodbine.

kontakati sa rodbinom	procenat	pomoć srodnika	procenat
svakodnevno	41%	novčana pomoć	46%
sedmično	38%	psihološka podrška	43%
mjesečno	14%	saniranje zdravstv. problema	5%
dva-tri puta godišnje	5%	pomoć u obnovi kuće/stana	3%
bez kontakata	2%	pomoć u namirnicama	3%
ukupno	100%	ukupno	100%

U 80% slučajeva povratničke porodice ostvaruju svakodnevne i sedmične kontakte sa svojom rodbinom. Pošto su im srodnici bliže, i pošto imaju česte kontakte s njima, povratnici se umnogome oslanjaju na podršku svojih srodnika. U većini slučajeva (46%) radi se o novčanoj pomoći, što je u vremenu materijalne oskudice posebno značajan vid podrške. Skoro polovina ima snažnu psihološku podršku, a ostali imaju pomoć u saniranju zdravstvenih problema, obnovi stambenih jedinica ili obezbjeđenju namirnica za svakodnevni život.

Kad je u pitanju susjedska mreža, većina povratnika (57%) održava dobrosusjedske odnose kroz redovne uzajamne posjete, dok se u 43% slučajeva susjedska relacija odvija kroz susrete na ulici. Polovina ispitanika u susjedima ima jaku psihološku podršku, koja se konkretno manifestuje u pružanju pomoći pri obnovi kuća, saniranju zdravstvenih problema ili novčanim pozajmicama.

Kod povratnika je takođe izgrađena mreža prijatelja u lokalnoj zajednici, koji su u 93% slučajeva nastanjeni u mjestu njihovog povratka. Međutim, analiza strukture prijateljske mreže ukazuje na specifične probleme integracije povratnika u lokalnoj zajednici. Na pitanje iz kojih su grupacija njihovi prijatelji, ispitanici su dali sljedeće odgovore:

većina prijatelja su:	povratnici
povratnici	83%
mješovit sastav (domicili, raseljeni i povratnici)	13%
izbjeglice u inostranstvu	3%
osobe iz reda domicilnog stanovništva	1%
ukupno	100%

Čak 83% anketiranih povratnika prijatelje ima u istoj, povratničkoj populaciji. Tek 13% povratnika ima prijatelje mješovitog sastava (raseljeni, domicili, povratnici).

Analiza mikrosocijalne mreže povratnika urađena je na osnovu podataka koji se odnose na porodične, rodbinske, susedske i prijateljske interakcije. Rezultati su pokazali da je došlo do raspada predratne mikrosocijalne mreže. Odlazak većine članova porodice uzrokovan je "prirodnim" i socio-ekonomskim razlozima. Unutar "okrnjenih" povratničkih porodica prevladavaju harmonični

odnosi, uprkos izraženim problemima koji su uzrokovani nedostatkom finansijskih sredstva, nezaposlenošću i zdravstvenim stanjem.

Porodična, rodbinska i susjedska solidarnost je kod povratnika veoma izražena, budući da se uglavnom organizovano vraćaju tamo gde se vratila većina njihovih predratnih srodnika i susjeda. Ova mikrosocijalna mreža je najsnažniji faktor podrške integraciji povratnika.

Nedostatak pune podrške i razumijevanja okruženja, a ponekad i otpor domicilnog stanovništva, otežava izgradnju mikrosocijalne mreže. Zato povratnici nove prijateljske odnose grade pretežno sa osobama koje su se zajedno sa njima vratile u sadašnju lokalnu zajednicu. Ovi podaci su indikativni, utoliko više što se krug odabira prijatelja podudara, ne samo sa socijalnim statusom, nego i sa nacionalnim sastavom.

3. POLITIČKA PARTICIPACIJA

Participacija povratnika u političkom životu lokalne zajednice može se analizirati kroz odgovore ispitanika o tome da li imaju aktivne uloge u političkim zbivanjima i kakav je njihov generalni stav prema politici.

učešće u politici	povratnici
član političke stranke	1%
pratim politička zbivanja	63%
politika me ne interesuje	36%
ukupno	100%

Većina anketiranih (63%) je izjavila da samo prati politička zbivanja, a 36% da nema interesovanje za politička zbivanja, jer je po njima "politika najveće zlo" koje "ništa dobro ne donosi", jer smatraju da "ne donosi nikakvu korist" i da "ima prečih stvari". Politička participacija povratnika uglavnom se svodi na njihov izlazak na izbore.

izlazak na izbore	povratnici
redovno	79%
povremeno	11%
ne	10%
ukupno	100%

Od ukupnog broja ispitanika, 90% izlazi na izbore. Od toga 79% to čini redovno, a 11% povremeno. Preostala desetina anketiranih povratnika ne izlazi na izbore jer su razočarani ili smatraju da nemaju odgovarajuću "ponudu".

Naspram pojedinaca, koji na ovaj način participiraju u političkom životu zajednice, nalaze se institucije i organizacije, koje mogu pružiti pomoć u rješavanju problema povratnika. Na osnovu odgovora anketiranih povratnika može se dobiti uvid u to kojim se organizacijama i ustanovama u lokalnoj zajednici povratnici najčešće obraćaju za pomoć.

vrsta organizacije/ustanove	broj obraćanja
Odsjek za izbjeglice (OMI)	36%
opštinska služba	18%
Biro za zapošljavanje	13%
međunarodne organizacije	13%
domaće nevladine organizacije	12%
Centar za socijalni rad	4%
Opštinska organizacija Crvenog krsta	3%
mjesna zajednica	1%
ukupno	100%

Od ukupnog broja anketiranih povratnika 36% se obratilo za pomoć opštinskom odsjeku Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica (OMI-ju). Nadležnim opštinskim službama obratilo se 18% anketiranih povratnika, po 13% obraćanja usmjereno je ka birou za zapošljavanje i međunarodnim organizacijama, nešto manje (12%) prema domaćim nevladinim organizacijama, a najmanji broj prema centru za socijalni rad (4%), Opštinskoj organizaciji Crvenog krsta (3%) i prema mjesnoj zajednici (1%). Iz navedenog se vidi da povratnici u najvećem broju slučajeva pomoć očekuju od Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske.

Ovakav odnos je u velikoj mjeri posljedica toga što ovo Ministarstvo, posredstvom opštinskog odsjeka, pokazuje i najveći stepen efikasnosti u pogledu rješavanja upućenih zahtjeva. O tome govori analiza preduzetih mjera, odnosno procenat pruženih usluga.

pomoć za povratnike	procenat
Odsjek za izbjeglice (OMI)	52%
međunarodne organizacije	17%
opština	13%
domaće organizacije	11%
Crveni krst	4%
Centar za socijalni rad	2%
Biro za zapošljavanje	1%
ukupno	100%

Od ukupnog broja usluga povratnicima, više od polovine pruža Opštinski odsjek Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica, 17% usluga daju međunarodne organizacije, a 13% nadležni opštinski organ. Manji broj usluga dolazi od domaćih nevladinih organizacija, Centra za socijalni rad i Biroa za zapošljavanje. Pomoć se odnosi na imovinska pitanja, obnovu imovine, pitanja ekonomski održivog povratka (zaposlenje, distribucija poljoprivrednih mašina, sjemenskog materijala, socijalne dotacije).

4. OBIČAJI I KULTURA

U periodu raseljenja/izbeglištva povratnici su boravili u različitim mjestima i državama, o čemu govori sljedeći pregled:

države raseljenja/izbjeglištva	procenat
Austrija	7 %
BiH	74 %
Mađarska	3 %
Njemačka	12 %
Srbija	3 %
Ostalo	1 %
ukupno	100 %

Povratnici su, prije vraćanja u predratno prebivališe, boravili u različitim mjestima i državama (uključujući i BiH). Većina (74%) je bila raseljena unutar BiH, 12% boravilo u Njemačkoj, 10% u Austriji i Mađarskoj. Mnogi od njih su se tokom raseljeničko-izbjegličkih migracija selili tri do četiri puta. No sama činjenica da su odlučili da se vrate u predratno mjesto, ukazuje na to da su im ovdašnji običaji i kultura mnogo bliži od one kojoj su privremeno pripadali tokom ratnih i poratnih dana. Povratnici su u mjestima povratka živjeli i prije rata, te poznaju mentalitet, običaje i kulturu te lokalne zajednice. Trebalo bi da se lakše uključuju u prepoznatljive običajne i kulturne obrasce svojih predratnih lokalnih zajednica

Međutim, povratnici se uglavnom grupno vraćaju na ranije lokalitete, odnosno koncentrisani su u mjesnim zajednicama predratnog prebivališta, tako da razvijaju zatvorene, ali čvrste i pouzdane, komšijske i prijateljske odnose sa ljudima iz neposrednog okruženja.

U sadašnjim mjestima življenja povratnici moraju da se "uklapaju" u postojeće običaje i kulturu. Imajući u vidu da je uloga religije i upražnjavanje vjerskih prava i sloboda veoma značajna, zanimljivo je pogledati da li se u Republici Srpskoj povratnici osjećaju slobodnim u pogledu ostvarivanja vjerskih prava i sloboda.

upražnjavanje vjerskih prava i sloboda	procenat
potpuno slobodno	99%
sa strahom i nelagodom	0%
ne upražnjavam	1%
ukupno	100%

Većina (99% povratnika) izjavila je da potpuno slobodno upražnjava svoja vjerska prava i slobode. Ovako visok procenat ujedno potvrđuje da je za ogromnu većinu ispitanika vjerski život značajna komponenta. Samo 1% povratnika religiji ne pridaje neki značaj. Pozitivno je što niko od ispitanika u lokalnoj zajednici ne osjeća strah i nelagodu u pogledu svojih vjerskih prava i sloboda.

U skladu sa ovim iskazima su i izjave o učestalosti učestvovanja u vjerskim obredima.

učestvovanje u vjerskim obredima	procenat
redovno	95%
povremeno	4%
ne učestvujem	1%
ukupno	100%

Većina ispitanika (95%) redovno učestvuje u vjerskim obredima, nekolicina (4%) to čini povremeno, a samo 1% u tome ne učestvuje.

Iako veoma značajno, učešće u vjerskim običajima, ne može se poistovjetiti sa punim učešće u običajima lokalne zajednice. Treba pogledati analizu participacija u drugim javnim manifestacijama, kao što su proslave državnih, entitetskih i gradskih praznika.

učešće u običajima lokalne zajednice	DA	NE
državni praznici	53%	47%
entitetski praznici	33%	67%
gradske proslave	32%	68%
pravoslavni vjerski praznici	23%	77%
muslimanski vjerski praznici	99%	1%

Iz priloženog se vidi da su povratnici u lokalnoj zajednici uglavnom okrenuti proslavama svojih vjerskih praznika, budući da u ovim manifestacijama učestvuje 99% ispitanika. Nešto manje od trećine ispitanika se identifikuje sa lokalnom zajednicom na način da učestvuje u gradskim proslavama. Takođe se manji broj (33%) uključuje u proslavu obilježavanje entitetskih praznika, a najmanji broj (23%) učestvuje u običajima, vjerskim praznicima pripadnika drugih nacionalnosti na području opštine. Nešto više od polovine anketiranih povratnika, pored svojih vjerskih praznika, obilježava i državne (npr. Dan državnosti BiH).

5. SOCIJALNI IDENTITET

Vjerski i nacionalni identitet često se poistovjećuju. S obzirom na izražen vjerski, a time i nacionalni identitet, postavlja se pitanje u kojoj mjeri je ostvaren socijalni identitet, u čijoj osnovi je osećaj pripadnosti lokalnoj zajednici.

Jedno od pitanja, koje je postavljeno povratnicima, odnosilo se na to koju vrstu pripadnosti osjećaju unutar lokalne zajednice. Na osnovu odgovora na ovo pitanje dobijeni su sljedeći podaci:

osjećaj pripadnosti unutar lokalne zajednice	procenat
kao ravnopravan građanin	84%
nemam stav	10%
pripadnik nacionalne manjine	5%
kao pripadnik većinskog naroda	1%
ukupno	100%

Većina anketiranih povratnika (85%) je izjavila da se oseća kao ravnopravan građanin, 10% ispitanika je izjavilo da nemaju stav u vezi sa pripadnošću bilo kojoj grupaciji, 5% je izjavilo da se osjećaju kao pripadnici manjinskog naroda, a 1% kao pripadnici većinskog naroda.

U vezi s tim je i stepen bliskosti povratnika sa pripadnicima drugih nacionalnosti u lokalnoj zajednici. U tu svrhu u istraživanju je primijenjena modifikovana (Bogardusova) skala socijalne distance. Od sedam tvrdnji sa ove skale koje

izražavaju različite stepene bliskosti (1. stupiti u brak, 2. biti blizak prijatelj, 3. biti susjed, 4. raditi zajedno, 5. biti poznanik, 6. prihvatiti samo kao posjetioca u zemlji 7. protjerati iz zemlje) u upitniku su bile ponuđene četiri opcije: usko srodstvo/bračni drug, lični prijatelj, susjed u ulici gdje živite, kolega na poslu. Međutim, prilikom anketiranja jedan broj ispitanika nije želio da se opredijeli ni za jednu od ponuđenih opcija, nego su insistirali na iskazu "ne želim nikakav odnos". Zbog toga je prilikom obrade rezultata uključena i ova opcija.

Namjera je bila da se pomoću skale socijalne distance indirektno mjere predrasude ispitanika na taj način da se utvrdi najveći stepen bliskosti koji je pojedinac spreman da prihvati sa pripadnicima različitih nacionalnih skupina. Prema iskazima povratnika/Bošnjaka dobijeni su sljedeći podaci o relacijama Bošnjaka prema Srbima i Hrvatima.

Stepen bliskosti prema iskazima povratnika/Bošnjaka	Srbi	Hrvati	Bošnjaci
usko srodstvo/bračni drug	15%	11%	100%
lični prijatelj	31%	29%	0%
susjed u ulici gde živite	47%	48%	0%
kolega na poslu	2%	5%	0%
nikakav odnos	5%	7%	0%

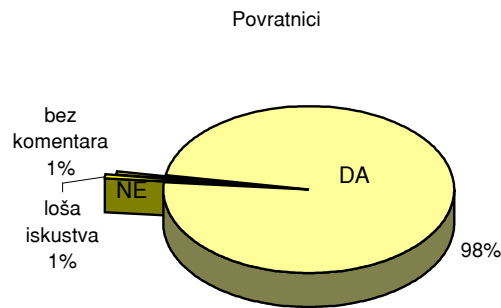
Povratnici, pripadnici bošnjačke nacionalnosti, pokazuju najviši stepen bliskosti prema svojim sunarodnicima, budući da su svi anketirani prihvatili opciju "usko srodstvo/bračni drug". U odnosu na pripadnike hrvatske nacionalnosti, 11% ispitanika prihvata isti takav odnos, 29% bi pristalo na lično prijateljstvo, 48% Bošnjaka smatra da je "susjed u istoj ulici" najveći stepen bliskosti koji bi prihvatili. Ostali ne pristaju ni na kakav odnos sa pripadnicima hrvatske nacionalnosti (7%), ili bi pristali da budu kolege na poslu (5%). Kad je u pitanju odnos prema Srbima, većina povratnika bošnjačke nacionalnosti (47%) Srbe prihvata kao susjede u istoj ulici, ili kao lične prijatelje (31%). Manji dio ispitanika (15%) bi prihvatilo bliže srodstvo, ali još manje je onih koji odbijaju bilo kakav odnos (5%) ili prihvataju poslovnu saradnju (2%).

Ovi rezultati pokazuju da povratnici, pripadnici bošnjačke nacionalnosti, u velikoj mjeri uvažavaju realnost, pošto nešto više od polovine ispitanika prihvata pripadnike drugih nacionalnosti za svoje susjede i kolege na poslu. Dakle, pristaju na realacije koje proizlaze iz realne situacije. Takođe ne pokazuju značajan otpor prema većem stepenu bliskosti, budući da trećina ispitanika vidi mogućnost ličnog prijateljstva, a nešto više od desetine prihvata i opciju uskog srodstva.

Na pitanje o mogućem suživotu anketirani povratnici dali su ovakve odgovore:

mogućnost suživota	procenat
DA	98%
NE-loša iskustva	1%
NE-zbog gubitka člana porodice	0%
NE-ne želim ponovo zajedno	0%
NE-samo ako nas prisile	0%
NE-bez komentara	1%

ukupno 100%

Čak 98% ispitanika je odgovorilo da smatra da je suživot moguć. Veoma mali procenat (po 1%) ima otpor prema suživotu zbog loših iskustava, ili naprosto ne želi komentarisati ovakav stav.

Analogno iskazanoj volji za suživotom sa pripadnicima drugih skupina u lokalnoj zajednici, ogromna većina (85%) povratnika je u anketi izjavila da se osjeća kao ravnopravan građanin, 10% je izjavilo da nema stav u vezi sa pripadnošću bilo kojoj grupaciji, dok je 5% anketiranih povratnika izjavilo da se osjeća kao pripadnik manjinskog naroda.

6. PERCEPCIJA BUDUĆNOSTI

Za pretpostaviti je da povratnici sa izvjesnim optimizmom percipiraju budućnost, s obzirom na činjenicu da su se vratili u svoja predratna domaćinstva

Njihovi odgovori na pitanje o tome da li mogu lično doprinijeti poboljšanju uslova života i sopstvenog položaja dali su sljedeću sliku.

Poboljšanje položaja sopstvenim učešćem	
DA	NE
53%	47%

Nešto više od polovine anketiranih povratnika (53%) smatra da može lično doprinijeti poboljšanju svojih uslova života. Pritom većina (85%) vjeruje da to može postići svojim radom i uz pomoć porodice, a manji broj (15%) uz pomoć nadležnih (opštine ili države), recimo kroz zaposlenje, nabavku poljoprivrednih mašina ili građevinskog materijala.

Međutim ostalih 47% ne vidi mogućnost da isključivo svojim angažmanom promjeni životnu situaciju svoje porodice. U većini slučajeva (80%) radi se o povratnicima koji ne mogu dati lični doprinos iz objektivnih razloga (zbog starosti, bolesti ili teških uslova života), a u 20% slučajeva prisutan je defetistički osjećaj da pojedinac ne može ništa učiniti.

Možda je jedan od najboljih pokazatelja stepena integracije u lokalnoj zajednici opredijeljenost ispitanika u pogledu konačnog mjesta življenja. Odgovor na ovo pitanje dobijen je kroz iskaze povratnika o tome da li im odgovara sadašnje prebivalište.

Većina anketiranih povratnika u Republici Srpskoj (98%) izjavila je da im odgovara sadašnje mjesto prebivališta. Od tog broja skoro polovina (43%) takav odgovor daje jer im je "kod svoje kuće najbolje", a 38% je zadovoljno jer su nastanjeni tamo gdje su i rođeni. Ostali vide razloge u tome što su im tu prijatelji i komšije ili jednostavno izjavljuju da im je tu najljepše. Nekolicina (2%), izjavljuje da im sadašnje prebivalište ne odgovara, jer su bez zaposlenja ili su odvojeni od svojih bližnjih.

Na ovo se nadovezuje pitanje o tome gde bi ispitanici voljeli da žive, kad bi bili u prilici da biraju buduće mesto nastanjenja. I u slučaju da može da bira, većina povratnika (91%) bi se opet opredijelila za sadašnje mjesto življenja u Republici Srpskoj, a tek 9% izjavljuje da bi se nastanilo bilo gdje u inostranstvu ili u nekom drugom mjestu u Federaciji BiH.

Kod anketiranih povratnika u Republici Srpskoj postoji i izražen optimizam u pogledu budućnosti, što potvrđuju sljedeći rezultati istraživanja.

lično viđenje perspektive	povratnici
značajno promijeniti na bolje	55%
biće malo bolje	17%
nemam jasan stav	15%
neće se ništa bitno promijeniti	7%
biće još gore	6%
ukupno	100%

Po mišljenju 55% ispitanika u bliskoj budućnosti će se društvena, a time i njihova situacija značajno promijeniti na bolje. Njih 17% očekuje da će biti malo bolje, a 15% nema jasan stav o tome. Samo 13% anketiranih, povratnika u Republici Srpskoj ne vjeruje u pozitivne promjene.